

*EN FORSKARÖVERSIKT, INVENTERING AV BEFINTLIGA DATA
OCH ANALYS*

Ungas förhållande till demokratin

Förord

Att främja ungas inflytande och delaktighet i samhällslivet är ett av de övergripande målen för den svenska ungdomspolitiken. Det är inte bara en rättighet för unga att delta i beslut som rör deras vardag utan det är också viktigt att ungas kunskaper och synpunkter tas tillvara i den demokratiska processen.

Hur ser då det demokratiska engagemanget ut hos dagens unga? Vill man delta i och påverka samhällsutvecklingen och vilka kunskaper om demokrati har man med sig från skolan, familjen och civilsamhället?

Resultat från aktuella undersökningar visar att majoriteten av unga är positiva till det demokratiska systemet och har goda kunskaper om demokrati. Det finns dock en grupp ungdomar som inte upplever sig vara delaktiga i samhället och som riskerar att tappa tilltron till samhällets institutioner liksom till det demokratiska styrelseskicket i stort.

För att få en fördjupad bild av ungas förhållande till demokratin har *Sverige Kommuner och Landsting* gett statsvetarna Staffan I. Lindberg och Mikael Persson från Göteborgs universitet i uppdrag att sammanställa och analysera ett antal undersökningar kring ungas värderingar och syn på demokrati och deltagande.

SKL:s Beredning för demokratifrågor kommer under 2013 och 2014 att driva ett projekt kring unga och demokrati. Rapporten är ett underlag för detta arbete.

Lennart Hansson

*Sektionschef Demokrati och styrning
Sverige Kommuner och Landsting*

Sammanfattning

Föreliggande rapport presenterar en forskningsöversikt och inventering av befintliga data som berör svenska ungdomars förhållande till demokratin. Den huvudsakliga frågeställningen gäller hur unga svenskars stöd för demokratin ser ut. Rapporten berör också frågor angående om stödet för demokratin bland unga förändrats över tid jämfört med andra åldersgrupper, vilka skillnader som finns jämfört med ungdomar i andra länder och vilka skillnader som finns inom gruppen ungdomar.

För att få en så detaljerad och nyanserad bild som möjligt kring unga medborgares relation till demokratin använder vi oss av data från ”The IEA International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2009”, ”The Comparative Study of Electoral Systems”, de svenska valundersökningarna, SOM-undersökningarna och World Values Survey. Vi undersöker tre kompletterande aspekter av stöd till demokratin: Den första utgörs av grundläggande demokratiska värderingar, den andra av attityder till hur demokratin fungerar och den tredje av politiskt deltagande.

Den bild som resultaten visar är varken entydigt negativ eller positiv. Farhågor om att ungdomsgenerationen överlag skulle ha tappat sin tilltro till demokratin bekräftas inte, men bilden är inte heller entydigt positivt. Å ena sidan visar unga högt stöd för demokratin på flera indikatorer, de är minst lika intresserade av politik som tidigare generationer och har höga värden på flera viktiga indikatorer i internationella jämförelser så som politiskt förtroende och valdeltagande. För de indikatorer som vi har långa tidsserier på är det inom få områden som ungdomar visar en stadigt negativ utveckling. Engagemang i politiska partier och partiidentifikation är dock områden där ungdomar i ett längre perspektiv visar minskade nivåer jämfört med äldre generationer.

Vad det gäller politiskt deltagande visar data från IEA:s mätningar att ungdomar inte har fått lägre intentioner att delta i politiken under perioden 1999 till 2009, snarare har intentioner till deltagande ökat något. Vad det gäller valdeltagande står sig unga svenskar relativt väl i internationella jämförelser. Men å andra sidan visar också resultaten alarmerande låga nivåer i ungdomars värderingar gällande demokrati i olika mätningar. I första hand gäller detta World Values Survey som bland annat visar att en icke oansenlig del av de unga kan tänka sig auktoritärt styre i Sverige och också kan tänka sig att sälja sina röster.

I resultaten från ICCS-mätningen visar ungdomar högt stöd för demokratiska kärnvärden så som allas rätt att uttrycka sin åsikt och gå och rösta, men relativt lågt vissa andra demokratiska grundvärden som har att göra med rättsstatens principer. Befintliga data kan dock inte ge en helt kompletterande bild av ungdomars förhållande till demokratin över tid eller i jämförelse med andra länder.

Kompletterande undersökningar behövs också för att tillförlitligt kunna fastställa orsaker till skillnader inom ungdomsgruppen. Vi avslutar rapporten med handlingsrekommendationer för kommande undersökningar av ungdomars syn på demokratin.

Innehåll

FÖRORD	2
SAMMANFATTNING	3
1.INTRODUKTION	5
1.1.Tidigare forskning	6
1.2.Vad kan skillnader komma ifrån?	7
1.3.Datamaterial	9
2.DEMOKRATISKA VÄRDERINGAR	Fel! Bokmärket är inte definierat.
3.ATTITYDER TILL POLITIK OCH DEMOKRATISKA INSTITUTIONER	18
3.1.Intresse för politik	18
3.2.Politiskt förtroende	21
3.3.Politiska partier	25
3.4.Nöjdhet med hur demokratin fungerar.....	27
3.5.Sammanfattning	35
4.POLITISKT DELTAGANDE	Fel! Bokmärket är inte definierat.
4.1.Skolungdomars syn på en god medborgare	36
4.2.Skolungdomar: Framtida deltagande	38
4.3.Medlemskap i partier	40
4.4.Valdeltagande.....	42
4.5.Sammanfattning	47
5.DISKUSSION OCH SLUTSATSER	Fel! Bokmärket är inte definierat.
6.REFERENSER	50

1. Introduktion

Åsiktsfrihet, politisk jämlikhet, allmän och lika rösträtt, samt respekt för minoriteters och andra gruppers rättigheter är exempel på demokratiska kärnvärden. Om inte medborgarna ställer sig bakom värden som dessa kan demokratins fortlevnad i värsta fall komma att hotas. Det måste finnas utrymme för kritik mot systemet, men sam-tidigt är det viktigt att demokratins grundvärden har ett starkt stöd bland alla samhällsgrupper.

Nyligen presenterades forskningsresultat som visade att runt 20 procent av de unga i Sverige kunde tänka sig sälja sin röst för ”en mindre summa pengar”; att drygt en fjärdedel av den åldersgruppen tyckte att auktoritärt styre vore bra; och att en större andel än tidigare och uttryckte åsikten att demokrati helt enkelt inte är så viktigt (Lindberg 2011, Lindberg och Svensson 2012). Dessa resultat baserades på mätningar från World Values Survey 2011. Andra forskare pekar på andra undersökningar som tyder på att ungas stöd för demokratin är i det närmsta grundmurat (Amnå, Kokkonen, Persson och Stattin 2011).

Med anledning av ovanstående gav Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) den 10 november 2012 undertecknade i uppdrag att söka efter, gå igenom och analysera tillgängliga vetenskapliga data av ungas syn på demokrati i förhållande till andra åldersgrupper och över tid. Förevarande text utgör slutrapport på uppdraget enligt avtal.

Rapporten tar ett brett grepp och undersöker, givet forskningen som finns på området, huruvida ungdomar visar mindre stöd för demokratin nu än tidigare? Vi presenterar analyser av resultat från alla större undersökningar som innehåller information om ungdomar och deras relation till demokratin i Sverige. Dessa utgörs av ”The IEA International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2009”, ”The Comparative Study of Electoral Systems”, de svenska valundersökningarna, SOM-undersökningarna och World Values Survey. Avsikten är ge en så detaljerad och nyanserad bild som möjligt kring unga medborgares relation till demokratin.

Vissa av dessa undersökningars resultat har tidigare publicerats, av oss eller andra forskare, i andra sammanhang medan andra resultat här presenteras för första gången. I samtliga fall har dock undersökningarnas originaldata analyserats av oss. Slutsatserna är våra egna och inte nödvändigtvis desamma som de olika primärforskarnas.

Till var och en av dessa undersökningar ställer vi följande frågor:

- Hur ser unga svenskars stöd för demokratin ut?
- Hur har stödet för demokratin bland unga förändrats över tid jämfört med andra åldersgrupper?
- Kan vi se några skillnader jämfört med ungdomar i andra länder?
- Vilka skillnader finns inom gruppen ungdomar?

Ingen av undersökningarna kan ge svar på samtliga dessa frågor, men samtliga har data som erbjuder möjlighet att svara på minst en av dem och sammantaget ger de den idag bästa bilden av frågan om svenska ungdomars relation till demokratin. Detta är huvuduppgiften i uppdraget och följaktligen där vi lägger vårt fokus. Vi definierar också ”stöd för demokrati” brett för att ge en så heltäckande bild som möjligt.

Man kan särskilja tre kompletterande aspekter av stöd till demokratin: Den första utgörs av grundläggande *demokratiska värderingar* som kan mätas med direkta frågor om hur viktigt det är för respondenten att bo och leva i en demokrati, eller om de, till exempel, kan tänka sig att auktoritärt styre vore ”bra” som styrelseskick i Sverige. Data från enkätundersökningar som direkt mäter stöd för demokratin eller olika demokratiska värden ligger i fokus för den här delen av rapporten.

En annan aspekt på stöd för demokratin kan utläsas av *vad unga anser om hur demokratin fungerar*. Tanken med detta perspektiv är att det kan vara osäkert huruvida data som erhålls genom direkta mätningar av vilka grundläggande värderingar unga och andra åldersgrupper har är helt tillförlitliga som mätmetod. Men om de unga tycker att det demokratiska systemet och demokratin institutioner fungerar relativt dåligt indikerar detta i sig ett demokratiskt problem. Det rör sig om undersökningsfrågor som berör till exempel förtroende för politiska institutioner och hur nöjd man är med hur demokratin fungerar. Vi analyserar resultaten från en rad sådana frågor i den andra delen av rapporten.

Slutligen ser vi närmare på *politiskt deltagande*. Demokratin bygger trots allt på att folket deltar i olika former och det är inte orimligt att anta att om unga eller andra tappar i stöd för demokratin som politiskt system, bör deltagandet i val och i andra sammanhang också gå ner. Vi analyserar således data som gäller vissa viktiga beteenden i en representativ demokrati, så som valdeltagande och partiengagemang. Vi kommer också att göra några nedslag och titta närmare på skillnader inom olika grupper av unga utifrån socio-ekonomisk status. Innan vi går närmare in på resultaten är det dock på sin plats ge en kort översikt kring tidigare forskning kring ungas stöd för demokrati och att också presentera datamaterialen.

1.1. Tidigare forskning

För det första finns det mycket lite forskning som är inriktad specifikt på ungdomar och demokrati i Sverige. Den existerande litteraturen inom detta område berör i huvudsak politisk socialisation och ungas politiska deltagande, framför allt i termer av valdeltagande (se till exempel Amnå, Ekström, Kerr och Stattin 2009; Johansson 2007; Oscarsson 2002; Persson och Oscarsson 2010; Sörbom 2002). Fram till det att Lindberg och Svensson (2012) publicerades fanns det således nästan ingen forskning med särskilt fokus på ungas stöd för demokratin i Sverige. Flera av de frågeställningar som ställdes i 2011-års upplaga av WVS hade heller aldrig tidigare ställts i Sverige, eller i någon annan utvecklad demokrati.

Även i den internationella forskningen finns det relativt lite forskning om unga människors demokratiska värderingar, men desto mer om politiskt beteende och hur väl de unga anser att demokratin fungerar. Här råder det oenighet kring hur man ska se på

unga medborgares relation till demokratin. Vissa forskare företräder en mer alarmistisk linje och argumenterar för att unga medborgare i västvärlden visar allt lägre stöd för demokratin, att deras känsla av plikt att rösta minskar och att deras politiska deltagande faller (se till exempel Milner 2010). Förklaringen ligger enligt vissa, åtminstone delvis i de hårda villkor som möter dagens unga i form av en ekonomi i kris, försvagade politiska partier och ett nytt massmedialandskap (Phelps 2012).

Studier av röstning i allmänna val och politiska partier ger ett visst stöd till denna bild; ungdomar tycks i många länder delta allt mindre i den här typen av traditionella former för politisk aktivitet (se till exempel Blais et al. 2004). Detta är studier av beteende, eller rapporterade beteenden, och dessa tas som intäkt för huruvida de unga stödjer demokratin i princip eller inte, ungefär som vi resonerade inledningsvis. Man antar att människor som stödjer demokrati, uttrycker detta med att agera på visst sätt. Om andelen som röstar går ner tolkas det som att stödet för demokratin som politiskt system minskar.

Andra forskare menar dock att unga medborgare inte alls är mindre engagerade än tidigare generationer. De unga är alltså inte mindre "demokrater" än de äldre utan engagemanget har bara tagit sig nya former (Zukin et al 2006). Det kan bland annat röra sig om konsumentbojkotter, aktiviteter i enfrågorörelser eller politiskt deltagande på nätet (Stolle, Hooghe & Micheletti 2005). Enligt detta synsätt är ungdomar inte mindre politiska aktiva i demokratin än tidigare: De är däremot skeptiska till traditionella former av demokratiskt deltagande (Henn et al 2012). I den största och mest ambitiösa amerikanska undersökningen av den här frågan konstaterar Zukin et al (2006, 86) till exempel att unga amerikanska medborgare är mindre aktiva än tidigare generationer i traditionella deltagandeformer så som att rösta i allmänna val, men att de är lika engagerade i politik som sin föräldrageneration om man ser till andra typer av engagemang. Stödet för demokratin som politiskt system och idé går alltså inte ned bara för att saker som till exempel röstdeltagande minskar bland unga vuxna.

Ett tredje synsätt bygger på data som pekar på lägre grad av politiskt deltagande överlag hos unga och här menar vissa forskare att det endast rör sig om en livscykeffekt. Det vill säga att unga visserligen är mindre engagerade och således har ett lägre stöd för demokratin än de äldre generationerna, men att det alltid varit så bland unga. I takt med att unga medborgare växer upp normaliseras deras politiska beteende och attityder till demokratin så att de kommer att likna dagens äldre (jfr Quinteller 2007). I detta perspektiv är det alltså inget stort problem om unga människor uppvisar ett lägre stöd för demokratin och ett mindre brett deltagande. Det kommer att "fixa till sig" efterhand av sig självt.

1.2. Vad kan skillnader komma ifrån?

Någon riktig oomtvistad "sanning" om unga medborgares relation till och syn på demokratin som styrelseskick, eller deras syn på de auktoritära alternativen har alltså inte etablerats. Det finns således ingen tydlig hypotes att testa med svenska data. Däremot finns det i huvudsak fyra typer av förklaringar till skillnader i attityder och värderingar samt politikens beteende.

I forskningen talar man ofta om generations-, livscykel- och periodeffekter (jfr Phelps 2004, 2005, Wass 2008) samt strukturella faktorer. För att kunna särskilja dessa effekter behöver man data som följer utveckling över tid; om man bara analyserar en enstaka studie är det inte möjligt att skilja dessa faktorer åt.

Generationseffekter beskriver skillnader mellan generationer som består genom livet. Sådana förändringar antas bero på att särskilda förändringar i samhället präglar den grupp som befinner sig i de mest formbara åren i socialisationsprocessen. Detta är en relativt vanlig förklaringsmodell enligt vilken politiska attityder grundläggs framför allt under ett antal formbara år ("impressionable years model") i barndomen och ungdomen

(Sears & Funk 1999). Forskningen tillskriver i första hand stor vikt till den socialisationsprocess som sker i familjen. Föräldrar överför i hög grad sina politiska attityder till sina barn (Westholm 1999; Nuendorf, Smets & Garcia-Albacete 2012). När barn hör sina föräldrars inställning till politik och demokrati skapas också deras egna grundläggande uppfattningar.

Dessa attityder och beteenden kan naturligtvis förändras under livets gång, men mycket tyder på socialisation i uppväxtfamiljen spelar stor roll. Starkast är den generationella överföringen i familjer där föräldrarna är intresserade av politik och håller fast vid sina åsikter över tid (Jennings, Stoker and Bowers 2009). Samtidigt hävdas det också ofta att viktiga skillnader i omvärlden och uppväxtvillkor spelar stor roll för att forma individernas värderingar och beteendemönster (e.g. Inglehart 2005.) Det som är typiskt för generationseffekter är att de består och skillnader hänger kvar när individer blir äldre och sätter spår i attityder och beteenden under hela livet.

Den andra förklaringsmodellen – livscykeffekter – bygger på resonemanget att värderingar och attityder till demokratin och politik påverkas av att man befinner sig i ett visst skede av livet. Människor i olika åldrar har olika resurser och befinner sig i olika sociala kontexter som påverkar deras syn på demokratin och på politik i bredare mening. För unga människor är viktiga förändringar att exempelvis skaffa utbildning eller att skaffa sig jobb (jfr Verba, Schlozman & Brady 1995; Highton and Wolfinger 2001). Om unga medborgare visar lägre stöd för demokratin än vuxna, och detta går att förklara med livscykeffekter, så skulle man kunna tolka det som att läget inte är så allvarligt. Anledningen är att ungdomars attityder och beteenden kommer att normaliseras efter hand. I takt med att de rör sig framåt genom livscykeln kommer de att bli mer som genomsnittsmedborgaren. Det här förklarings sättet utgår också ifrån att även tidigare generationer skilde sig från de vuxna när de var unga, men att de med tiden har förändrats och normaliserats.

Att unga visar lägre värden på olika indikatorer kan enligt detta synsätt förklaras med att unga ofta har relativt osäkra livssituationer De har exempelvis kanske inte etablerat sig på arbetsmarknaden eller bildat familj. Givet att många av dessa förändringar inträffar senare i livet för unga människor i dag än vad de gjorde tidigare (man etablerar sig på arbetsmarknaden senare och studerar längre, etc.) är det rimligt att tänka sig att dessa faktorer fördröjer livscykeffekter (Flanagan et al 2012). Samtidigt borde då förändringar i faktorer som inverkar olika på unga och gamla – som till exempel läget på arbetsmarknaden – ge tydligt utslag i värderingar och beteende. Om arbetslösheten går upp men ungdomsarbetslösheten går upp tiofalt borde enligt denna modell de ungas beteende och attityder påverkas i samma riktning som de äldre men i mycket större utsträckning.

Hur vet en forskare att skillnader mellan ungdomars och vuxnas inställning till demokratin beror på livscykeffekter? Jo, när olika generationers visar samma utvecklingsmönster i motsvarande skeden i livscykeln indikerar det att det rör sig om livscykeffekter snarare än generations- eller periodeffekter.

Periodeffekter är den tredje typen av förklaringsmodell och betecknar effekter som påverkar alla medborgare, inte bara de som är unga eller tillhör en särskild generation. Periodeffekter är tillfälliga till sin natur och klingar av med tiden. Periodeffekter kan orsakas av olika saker som exempelvis vilka frågor som är heta på den politiska agendan.

Strukturella faktorer slutligen, hänvisar man ofta till när forskare tänker på socio-ekonomisk bakgrund och grad av utbildning. Utbildning är en faktor som ofta framhålls som central för utvecklingen av politiska attityder och beteenden (Verba, Schlozman och Brady 1995). Forskare är dock oeniga om utbildning i sig har någon kausal effekt, och vissa menar att utbildning endast är ett uttryck för andra faktorer som oftast inte är mätta i undersökningar, så som socialisation i familjen, medfödd begåvning och sociala nätverk (Persson 2012).

Att påvisa orsakssammanhang gällande de ungas syn på demokrati är en svårare metodologisk uppgift än man kan tro. Forskningen inom fältet är enig om att skillnader i demokratistöd är knuten till socio-ekonomisk status (se t.ex. Verba, Schlozman och Brady 1995), men oenighet råder kring vilka faktorer som faktiskt har direkt kausal påverkan. Forskare har pekat på faktorer som stimulerande politiska diskussioner i uppväxtfamiljen, utbildning, och sociala nätverk som betydelsefulla för utvecklandet av demokratiska attityder. Men det är ofta svårt att särskilja effekten av en enskild faktor eftersom de starkt samvarierar, exempelvis har personer som har hög utbildning oftare också haft en stimulerande uppväxtmiljö och har dessutom också goda sociala nätverk. Det är därför svårt att veta exakt i vilken mån de olika faktorerna påverkar ungas relation till demokratin.

Det är egentligen bara med hjälp av data från de långa tidsserierna i valundersökningarna och SOM-undersökningarna, samt gällande vissa frågor i WVS-serien från 1981 som vi kan få en indikation på om ungdomars relation till politik och demokrati präglas av livscykel-, generations- eller periodeffekter, eller om strukturella förklaringsfaktorer är viktigast (jfr Oscarsson och Persson 2010; Persson, Wass och Oscarsson 2013).

I den här rapporten kommer vi inte att kunna uttala oss om några kausala (orsak-verkan) effekter utan endast kunna säga något om huruvida det finns samband mellan socio-ekonomisk status och demokratiska värderingar, attityder och beteenden.

1.3. Datamaterial

1.3.1. The International Civic and Citizenship Study 2009

Organisationen IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) genomför komparativa studier av skolungdomars kunskaper och attityder inom olika områden. Vid två tillfällen har det gjorts undersökningar som fokuserar på attityder till demokrati och politik där Sverige har deltagit. Dessa två undersökningar är CIVED (The Civic Education Study) från 1999 och ICCS (The International Civic and Citizenship Study) från 2009. 1999 genomfördes studien både bland gymnasieelever och bland grundskoleelever. 2009 däremot ingick enbart grundskoleelever, i Sverige undersöktes både elever i årskurs åtta och nio. Den svenska undersökningen omfattar ungefär 3500 individer i varje årskurs. Undersökningen utgör den största och mest detaljerade undersökningen om ungdomars attityder till politik och demokrati som utförts i Sverige. Urvalet har gjorts på skolnivå, med syfte att approximera ett nationellt slumpmässigt urval. Dessvärre är få frågor i CIVED 1999 och ICCS 2009 identiska vilket försvårar jämförelser över tid.

Eftersom ICCS bara innehåller grundskoleelever kan vi med hjälp av dessa data inte jämföra unga med äldre medborgare för att svara på om ungdomar visar lägre stöd för demokratin. Inte heller kan vi göra detaljerade jämförelser med tidigare generationer för att se om eventuella skillnader beror på livscykel- eller generationseffekter. Däremot kan vi med dessa data få en rätt så detaljerad och nyanserad bild av hur unga människor ser på demokrati och politik. Vi kan också jämföra svenska ungdomars värderingar och attityder med värderingar och attityder hos andra länders ungdomar. I viss mån kan vi också mäta förändring sedan den tidigare CIVED-studien som genomfördes 1999.

Vi analyserar i den här rapporten framför allt två frågebatterier från ICCS. Det första handlar om i vilken mån ungdomar ställer sig bakom ett antal demokratiska värderingar och det andra frågebatteriet berör individernas framtida politiska deltagande. En detaljerad analys av frågorna i ICCS återfinns i Ekman och Zetterberg (2010).

1.3.2. De svenska valundersökningarna

De svenska valundersökningarna har genomförts vid varje riksdagsval sedan 1956. Tillsammans med de amerikanska valundersökningarna utgör de därmed de längsta tidsserierna av väljarbeteende i världen. Mätningarna bygger på nationella representativa urval av medborgare i åldrarna 18-80 år som bor i Sverige. Urvalen är vanligtvis kring 3000 personer och svarsfrekvensen är hög, som lägst 69 procent. Insamlingsmetoden är huvudsakligen besöksintervjuer som vanligen tar omkring en timma.

De svenska valundersökningarna innehåller få frågor om stöd för demokratiska värden som ställts upprepade gånger över tid. Däremot är det gott om indikatorer på politiskt deltagande, politiskt intresse och syn på hur demokratin fungerar. Vi analyserar här sex indikatorer: valdeltagande, politiskt intresse, partimedlemskap, partiidentifikation, deltagande i diskussioner om politik och förtroende för politiker. Eftersom de svenska valundersökningarna har funnits i över 50 år ger det en unik möjlighet att undersöka om skillnader beror på generations- eller livscykeffekter.

1.3.3. SOM-undersökningarna

SOM-undersökningarna är nationella tvärsnittstudier med riksrepresentativa urval av medborgare. Datamaterialet samlas in via postenkäter (under de senaste åren har detta kompletterats med webb-enkäter). Vi använder i första hand SOM-undersökningarna för att undersöka trender över tid. Undersökningarna har utförts sedan 1986 och ger därför goda möjligheter att undersöka utvecklingen de senaste decennierna. Vad det gäller generationsklassificeringen använder vi densamma som för valundersökningarna, med den skillnaden att vi inte kan inkludera den äldsta generationen som finns med i valundersökningen. SOM-undersökningarna använder vi för att se närmare på förtroende för riksdagen och nöjdhet med demokratin.

1.3.4. World Values Survey

World Values Survey (WVS) är en komparativ studie med fokus på olika typer av värderingar och attityder till allt ifrån religion till demokrati. Insamlingen av data genomförs med ungefär 5 års mellanrum i ett stort antal länder sedan starten 1981. Den senaste undersökningen genomfördes i Sverige våren 2011 med ett representativt urval på drygt 1200 individer. WVS använder vi framförallt för att se närmare på indikatorer som mäter i vilken mån ungdomar omfattar demokratiska värderingar. Resultat från WVS angående ungdomars syn på demokratin finns tidigare presenterade i detalj av Lindberg och Svensson (2012).

1.3.5. The Comparative Study of Electoral Systems (CSES)

CSES (The Comparative Study of Electoral Systems) är ett internationellt samarbete som syftar till att harmonisera moduler i valundersökningar i ett stort antal länder. Sedan 1990-talet har tre omgångar av CSES genomförts där olika länders valundersökningar har inorporerat ett frågebatteri från CSES som bland annat innehåller frågor om politisk aktivitet. Sverige har deltagit vid alla tre tillfällen hittills: 1998, 2002 och 2006. Det begränsade antalet mättillfällen ger ett mindre säkert underlag för analys av utvecklingen över tid men kan ge en indikation på hur det ser ut i Sverige jämfört med andra länder.

CSES innehåller få frågor om stöd för demokrati. Däremot ger det en möjlighet att sätta svenska ungdomars andra politiska beteende och syn på det demokratiska systemet i ett internationellt perspektiv. Till skillnad från CIVED och ICCS som omfattar skolungdomar har CSES data fördelen att den inkluderar unga röstberättigade vuxna. Medan CIVED och ICCS mäter intentioner till politiskt deltagande och hur man anser att en god vuxen medborgare ska vara mäter CSES vuxna medborgares faktiska deltagande och syn på det demokratiska system de är medborgare i.

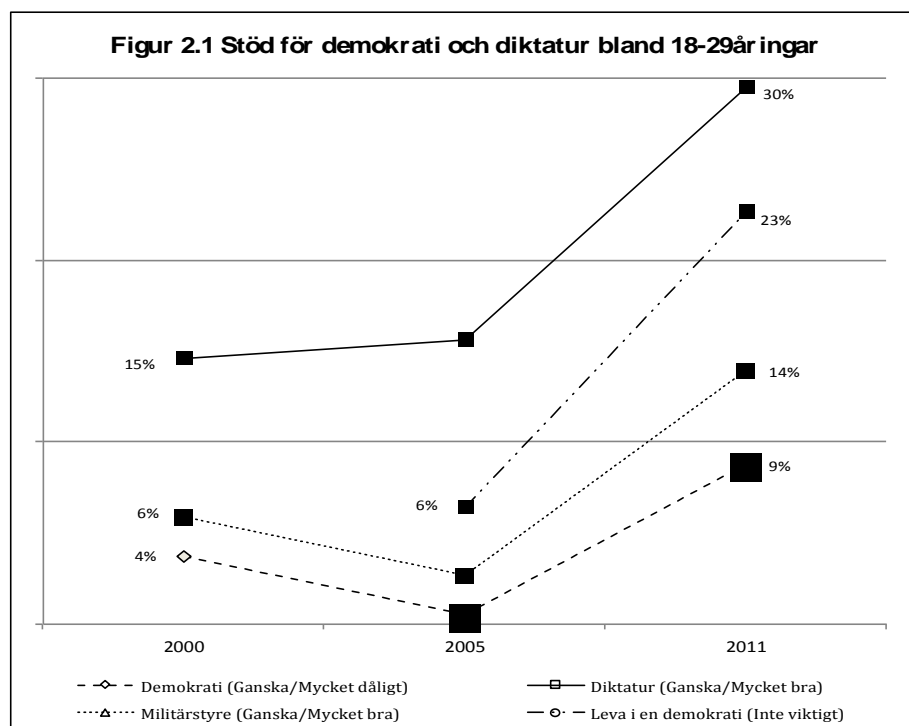
Med hjälp av en sammanslagen datamängd av alla tre CSES-moduler analyserar vi tre indikatorer: valdeltagande, nöjdhet med demokratin och systemtilltro.

Frågor om ungdomars syn på demokratin förekommer naturligtvis även i andra undersökningar, men i den här rapporten har vi valt att fokusera på dessa fem för att vi bedömer att de utgör de mest omfattande och detaljerade undersökningarna. Det ska dock poängteras att relevanta data om ungdomar och demokrati och finns i till exempel ”Medborgarundersökningarna” eller skolverkets undersökning ”NU03”, men eftersom dessa undersökningar nu har ett drygt decennium på nacken har vi valt att koncentrera oss på senare undersökningar som har ett liknande innehåll.

2. Demokratiska värderingar

Låt oss börja med de forskningsresultat som startade denna debatt, det vill säga frågorna om demokratistöd från World Value Survey 2011. Dessa frågor är analyserade i detalj i Lindberg och Svensson (2012), därför kommer vi här endast att kort sammanfatta resultaten.

Ett frågebatteri handlade om hur respondenten ser på olika politiska system. Intervjupersonerna fick ta ställning till olika alternativ angående hur Sverige skulle kunna styras. Ett alternativ var ”en stark ledare som inte behöver bekymra sig om riksdag och politiska val”. 30 procent av de unga under 30 svarade att detta var ett ganska bra eller mycket bra förslag (motsvarande andel i åldrarna 30-49 år var 19 procent, och bland de över 50 år 25 procent).

Figur från sidan 47 i Lindberg & Svensson (2012)

Ett annat förslag på alternativt system var att "låta försvarsmakten bestämma".

13 procent av dem under 30 svarade att detta var ganska eller mycket bra, medan motsvarande andel bland medelålders var 7 procent och bland äldre 8 procent. En tredje fråga mätte hur viktigt man anser att det är att leva i en demokrati. 9 procent av de unga under 30 svarade att det var ganska eller mycket dåligt, medan motsvarande andel för både medelålders och äldre var 3 procent. Slutligen ställdes frågan hur viktigt det var för dem att leva i en demokrati och där svarade 23 procent av de unga att det "inte var så viktigt" för dem.

Data från WVS visar alltså på en tydlig systematisk skillnad där unga medborgare i Sverige har ett markant lägre stöd för demokrati som princip och värdegrund jämfört med de som är 30 år och äldre. Den tillgängliga tidsserien från WVS visar också att för samtliga dessa fyra frågor har andelen ungdomar som visar lågt stöd för demokratin dessutom ökat sedan år 2000. Det tyder på att det inte är fråga om någon livscykeeffekt, men vi kan inte med dessa korta serier avgöra om vi ser generations-, period- eller strukturella effekter.

Den enkätfråga som fick mest uppmärksamhet från studien berörde dock huruvida man skulle kunna tänka sig att i riksdagsvalet byta parti om en kandidat från ett annat parti än det som respondenten identifierat som sitt förstahandsval erbjöd "en mindre summa pengar eller annan gåva". 9 procent av de unga under 30 svarade ja på frågan jämfört 2 procent av de mellan 30 och 49 år och 1 procent av dem över 50. Andelen som svarade "kanske" var också betydligt större bland unga, 11 procent än i de två övriga grupperna (5 respektive 2 procent). Sammanlagt var det alltså hela 20 procent av de unga mellan 18 och 29 år som inte direkt avlog möjligheten att "sälja sin röst för pengar", jämfört med dryga en procent bland de äldre.

Vad det gäller skillnader mellan olika grupper av ungdomar identifierar Lindberg och Svensson utbildning som den faktor som skiljer ungdomar med lågt och högt demokrati-stöd åt. De för ett längre resonemang om hur införandet av ett marknadssystem inom skolans område systematiskt missgynnar och slår ut många av de som har sämst möjligheter från början. De menar att budskapet därigenom underminerar dessa ungas tro på och stöd för demokrati.

Vad säger då andra undersökningar angående ungdomars demokratiska värderingar? Vi börjar med att se närmare på frågebatteriet om syn på demokrati från ICCS. Tabell 2.1 redovisar den procentuella fördelningen av svaren på frågorna bland svenska åttonde- och niondeklassare.

På flera frågor visar svenska elever högt stöd för demokratins värden. Ungefär 95 procent håller med om att människor ska ha rätt att fritt uttrycka sina åsikter, att människors sociala och politiska rättigheter respekteras, att alla medborgare ska ha rätt att fritt utse sina ledare och kunna protestera om de anser att en lag är orättvis. Om man gör en faktoranalys på frågebatteriet framgår dessa fyra frågor som den tydligaste dimensionen.

Tabell 2.1 Syn på demokrati bland Svenska ungdomar i årskurs 8 och 9, (2009).

	Håller med %	Håller inte med %	Summa %	N
Alla människor ska alltid ha rätt att fritt uttrycka sina åsikter	97	4	100	6,864
Alla dagstidningar i ett land ska inte få ägas av enda företag eller av staten	79	21	100	6,768
Politiker ska ha rätt att hålla personer som misstänks hota landets säkerhet fängslade utan rättegång	64	36	100	6,815
Alla människors sociala och politiska rättigheter ska respekteras	95	5	100	6,833
Människor ska alltid ha rätt att offentligt kritisera regeringen	81	19	100	6,779
Alla medborgare ska ha rätt att fritt välja sina ledare	96	4	100	6,819
Människor ska kunna protestera om de anser att en lag är orättvis	96	4	100	6,832
Våld får aldrig användas vid politiska protester	87	13	100	6,844
Om det föreligger allvarliga hot mot landets säkerhet ska myndigheterna ha rätt att bestämma vad som får publiceras i media	76	24	100	6,783

Kommentar: I tabellen har vi slagit samman de två svarskategorierna "Håller absolut med" och "Håller med" och de två svarskategorierna "Håller absolut inte med" och "Håller inte med".

Man bör dock alltid reservera sig för att attityder kan vara svåra att mäta. Ett sätt att testa om de cirka fem procenten av ungdomarna som på var och en av de fyra frågorna svarat att de inte håller med om påståendena har en genomtänkt antidemokratisk hållning eller bara svarat "slumpartat" på frågorna är att se hur många som svarat att de inte håller med om ett enda av de fyra påståendena. Vi ser då att det är mycket få som verkar ha en konsistent antidemokratisk hållning i dessa frågor: endast 0,4 procent svarade att de absolut inte höll med om något av de fyra påståendena medan 2,2 svarade att de inte höll med eller absolut inte höll med om samtliga fyra påståenden. Sammanfattningsvis tycks alltså stödet för dessa demokrativärden vara högt.

Om vi däremot ser på andra påståenden så framgår det att stödet för rättsstatens principer är lägre. 64 procent håller med om att personer som misstänks hota rikets säkerhet ska kunna hållas fängslade utan rättegång och 76 procent anser att staten ska kunna reglera vad som publiceras i media om det föreligger hot mot rikets säkerhet. Det verkar alltså som att ungefär två av tre unga medborgare håller med om att staten får göra intrång i den enskildes integritet om rikets säkerhet är hotad. Från ett metodologiskt perspektiv skulle man kunna invända att det inte är så konstigt att det blir lägre skattningar på dessa frågor eftersom man implicit ber människor att väga två principer mot varandra (nationell säkerhet vs demokrati) istället för att bara fråga om man stöder en viss vedertagen princip eller ej.

Vad det gäller övriga frågor ser vi att fler än 80 procent av ungdomarna håller med om att alla dagstidningar i ett land inte ska få ägas av ett enda företag eller staten, att man offentligt ska kunna kritisera regeringen, och att våld inte får användas i politiska protester.

Det är alltid svårt att uttala sig om den här typen av nivåskattningar ska betecknas som höga eller låga; är glaset halvfyllt eller halvtomt? För att få en känsla för om nivån på stödet för demokratin hos svenska skolungdomar är hög eller låg ska vi nu jämföra dessa data med undersökningar från andra länder. Det blir då för utrymmeskrävande och omständligt att redovisa den procentuella fördelningen land för land, istället har vi skalat om variablerna så att de varierar mellan 0 (håller absolut inte med) till 1 (håller absolut med) och redovisar medelvärden för varje variabel.

Tabell 2.2 redovisar medelvärden för samtliga länder, medelvärden för de andra nordiska länderna som är med i undersökningen (Danmark, Norge och Finland), samt medelvärde för Sverige. Den nordiska jämförelsen är särskilt intressant eftersom länderna är relativt lika och om någon radikal nedgång i stöd för demokratin skett inom den senaste generationen unga svenskar borde det synas i jämförelse med ungdomarna i våra grannländer.

Tabell 2.2 Syn på demokrati bland ungdomar i samtliga länder, övriga Norden och Sverige i årskurs 8 och 9, 2009. Medelvärden (0-1).

	Medelvärde alla länder	Medelvärde övriga Norden	Medelvärde Sverige
Alla människor ska alltid ha rätt att fritt uttrycka sina åsikter	.89	.89	.87
Alla dagstidningar i ett land ska inte få ägas av ett enda företag eller av staten	.66	.71	.70
Politiker ska ha rätt att hålla personer som misstänks hota landets säkerhet fängslade utan rättegång	.54	.55	.60
Alla människors sociala och politiska rättigheter ska respekteras	.84	.83	.83
Människor ska alltid ha rätt att offentligt kritisera regeringen	.69	.69	.70
Alla medborgare ska ha rätt att fritt välja sina ledare	.85	.83	.85
Människor ska kunna protestera om de anser att en lag är orättvis	.78	.80	.84
Våld får aldrig användas vid politiska protester	.79	.79	.76
Om det föreligger allvarliga hot mot landets säkerhet ska myndigheterna ha rätt att bestämma vad som får publiceras i media	.66	.66	.64

Tabell 2.3 visar dock att det överlag är små skillnader i synen på demokrati mellan ungdomar i Sverige, Norden och övriga länder. Skillnaden mellan svenska ungdomar och ungdomar från övriga Norden är försumbar vad det gäller de flesta frågor. Överlag kan man säga att data från ICCS inte visar på något tydligt mönster att svenska ungdomar skiljer sig från ungdomarna i övriga Norden. Även i relation till samtliga övriga länder i undersökningen är skillnaderna små. ICCS genomfördes 2009 och alltså ganska nära inpå WVS-undersökningen i Sverige 2011 som föranlett diskussionen, samtidigt som det är ett spann på ett två år och det är möjligt att periodeffekter haft en inverkan under denna tid.

Finns det då några skillnader inom gruppen av unga vad det gäller demokratiska värderingar och kan socioekonomiska faktorer förklara skillnaderna? I Tabell 2.3a och 2.3 b presenterar vi regressionsmodeller för var och en av värderingsfrågorna.

Tabell 2.3a. Regressionsanalyser demokratiska värderingar. OLS-regression, ostandardiserade regressionskoefficienter

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	Alla människor ska alltid ha rätt att fritt uttrycka sina åsikter	Alla dagstidningar i ett land ska inte få ägas av företag eller av staten	Politiker ska ha rätt att hålla personer som misstänks hota landets säkerhet fängslade utan rättegång	Alla människors sociala och politiska rättigheter ska respekteras	Människor ska alltid ha rätt att offentligt kritisera regeringen
Kön (0=pojke, 1=flickor)	0.018* (0.005)	-0.021* (0.007)	-0.018* (0.008)	0.044* (0.005)	-0.080* (0.006)
Antal böcker i hemmet (0-1)	0.001 (0.002)	0.027* (0.003)	-0.013* (0.003)	0.014* (0.002)	0.017* (0.002)
Föräldrarnas utbildning	0.006* (0.001)	0.009* (0.002)	0.003 (0.002)	0.010* (0.001)	0.008* (0.002)
Konstant	0.785* (0.021)	0.656* (0.028)	0.549* (0.033)	0.709* (0.022)	0.668* (0.027)
Observationer	6474	6398	6431	6448	6410
R ²	0.005	0.026	0.004	0.031	0.038

Standardfel inom parantes. * $p < 0.05$.

Tabell 2.3b. Regressionsanalyser demokratiska värderingar. OLS-regression, ostandardiserade regressionskoefficienter

	(6)	(7)	(8)	(9)
	Alla medborgare ska ha rätt att fritt välja sina ledare	Människor ska kunna protestera om de anser att en lag är orättvis	Våld får aldrig användas vid politiska protester	Om det föreligger allvarliga hot mot landets säkerhet ska myndigheterna ha rätt att bestämma vad som får publiceras i media
Kön (0=pojke, 1=flickor)	0.000 (0.005)	0.004 (0.005)	0.096* (0.006)	0.045* (0.007)
Antal böcker i hemmet (0-1)	0.013* (0.002)	0.007* (0.002)	0.009* (0.003)	-0.014* (0.003)
Föräldrarnas utbildning	0.008* (0.001)	0.006* (0.001)	0.006* (0.002)	-0.000 (0.002)
Konstant	0.767* (0.022)	0.768* (0.022)	0.658* (0.027)	0.592* (0.028)
Observationer	6438	6449	6456	6405
R ²	0.015	0.007	0.039	0.012

Standardfel inom parantes. * $p < 0.05$.

Vad det gäller ungdomar är det svårt att mäta socioekonomisk status, i och med att de ofta inte känner till sina föräldrars inkomst eller utbildning. I utbildningsvetenskaplig forskning brukar man därför använda antal böcker i hemmet som en "proxy" för socioekonomisk status. Antal böcker antas ge en indikation på familjens status och vilken intellektuell stimulans barnet får. Variabeln är naturligtvis ett långt ifrån perfekt mått, men antas ändå fånga upp något relevant. Vi inkluderar även föräldrarnas högsta uppnådda utbildningsnivå (mätt i år) och kön. Resultaten i tabellerna 2.3a och 2.3b visar att det finns vissa signifikanta skillnader i värderingar utifrån dessa faktorer.

Flickor har något högre värden på variabeln som mäter yttrandefrihet och är mer negativa till våldsamma protester. Ungdomar med många böcker i hemmet visar något mer demokratiska åsikter överlag. De är mer positiva till att människor fritt ska utse sina ledare och att rättigheter ska respekteras, medan de är något mer skeptiska till att tumma på rättsstatens principer. En liknande tendens ser vi för ungdomar med välutbildade föräldrar. Det ska dock sägas att skillnaderna är små och att dessa tre variabler har en rätt så svag förklaringskraft. Modellerna förklarar som bäst några procent av den totala variationen i ungdomars värderingar.

Sammanfattningsvis visar forskningen en något splittrad bild kring ungdomars demokratiska värderingar. Resultaten från World Values Survey visar alarmerande tendenser vad det gäller stödet för demokrati. Resultaten från ICCS visar dock ett relativt högt stöd för exempelvis yttrandefrihet och rätten att fritt utse sina ledare i demokratiska val. Däremot visar resultaten från ICCS ett lägre stöd vad det gäller rättsstatens principer (att döma misstänkta utan rättegång, att göra inskränkningar med hänvisning till rikets säkerhet). Våra analyser av ICCS-data visar också att det finns vissa skillnader mellan ungdomar utifrån socioekonomiska skiljelinjer, men dessa skillnader är så vitt vi kan bedöma relativt små. Dessvärre finns det inga riktigt långa tidsserier vad det gäller den här typen utav frågor, så vi kan inte studera utvecklingen över tid. Däremot har vi goda möjligheter till sådana jämförelser i nästa avsnitt som behandlar attityder till politik och demokratiska institutioner.

3. Attityder till politik och demokratiska institutioner

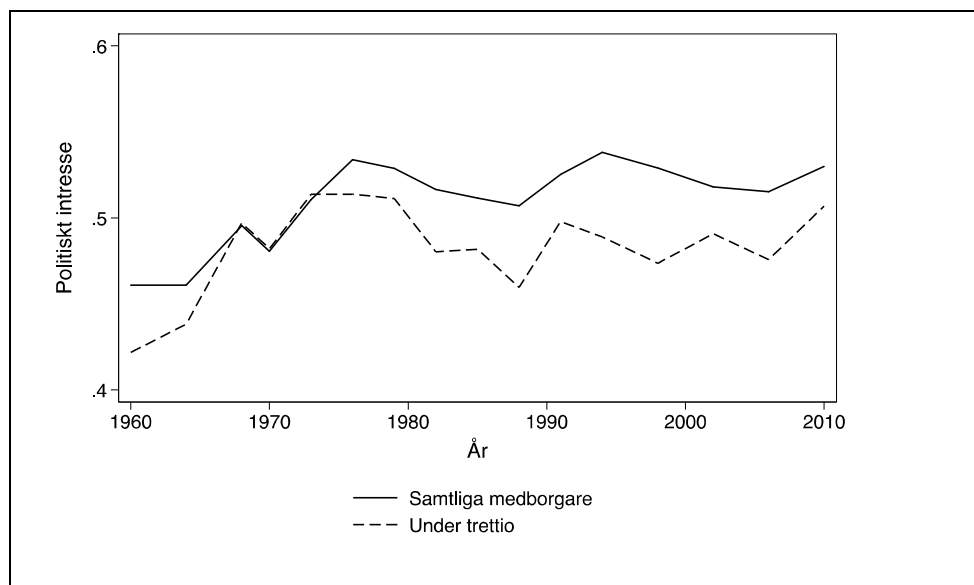
I det här avsnittet ska vi ta upp olika typer av attityder till politik och demokratiska institutioner. Närmare bestämt ska vi se närmare på politiskt intresse, förtroende för politiker och riksdagen, partianhängarskap, nöjdhet med demokratin och systemtilltro.

3.1. Intresse för politik

Vi börjar med att se närmare på politiskt intresse. Frågor kring politiskt intresse har ställs i valundersökningarna sedan länge och vi har därför möjlighet att se på utvecklingen över tid.

De observerade värdena ligger därmed på kring mitten av skalan under hela perioden (0.5) och förändringarna över tid är små. Under 1960-talet låg politiskt intresse på en lägre nivå än idag bland både unga och medborgare i allmänhet. Därefter ökar det politiska intresset mer bland medborgare i allmänhet än bland ungdomar. Efter 1970 har unga visat något lägre politiskt intresse än medborgare i allmänhet. Man ska dock komma ihåg att skillnaderna är små (grafnen visar att för båda grupperna ligger värdena när mittpunkten på skalan (.5) som löper från 0 till 1).

Figur 3.1 Politiskt intresse bland unga medborgare och samtliga medborgare

Figur 3.1 visar här medelvärden för politiskt intresse bland samtliga medborgare och unga under 30 år för perioden 1960 till 2010. Vi har här standardiserat måttet till att variera mellan 0 och 1.

Figur 3.2 jämför olika generationers politiska intresse när de var i motsvarande åldrar. För att estimerar nivåerna på ett sätt som är enkelt att visa grafiskt har vi använt oss av kernel regression när det gäller estimering av generationsskillnader. Vilken generationsindelning man ska göra i sådana här analyser är alltid en avvägningsfråga. Vi har valt att tillämpa en generationsindelning som liknar den som tillämpas i en av de mest betydelsefulla studierna inom området på senare år, nämligen den stora amerikanska studien av Zukin et al (2006).

Det innebär att vi jämför följande generationer. För det första individer födda före 1918. Detta är individer som var barn och i viss mån växte upp före införandet av allmän rösträtt. Nästa generation utgörs av individer födda mellan 1918 och 1945. Dessa präglas av mellankrigstiden och uppbyggnaden efter kriget under deras formativa utvecklingsår. Nästa generation utgörs av individer födda under rekordåren 1946–1964. Individer födda 1965 till 1976 kallas i den internationella forskningen för "generation X". Deras uppväxt har bland annat präglats av en sämre samhällsekonomisk utveckling sedan 70-talet. Generationen med födda efter 1977 kallas i den internationella forskningen ofta för Internetgenerationen (eller "the dotnets") eftersom de är de första som växt upp i ett helt annat medie- och kommunikationslandskap än tidigare generationer.

Figur 3.2 Politiskt intresse inom fem generationer vid olika åldrar (1960-2010)

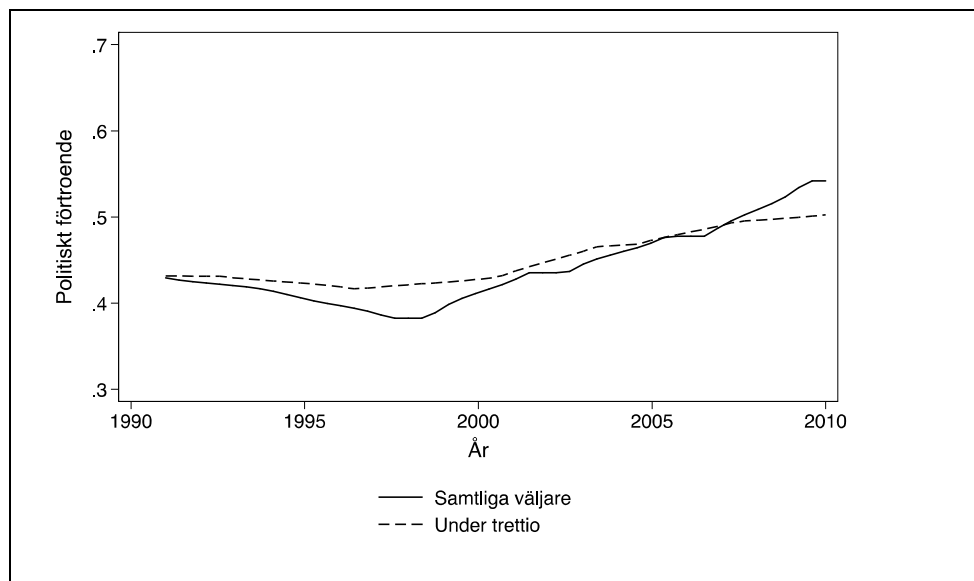

Politiskt intresse tycks ökat något med åldern inom de olika generationerna. Den yngsta generationens nivå på politiskt intresse är ungefär i nivå med tidigare generationers nivåer när de var i samma ålder.

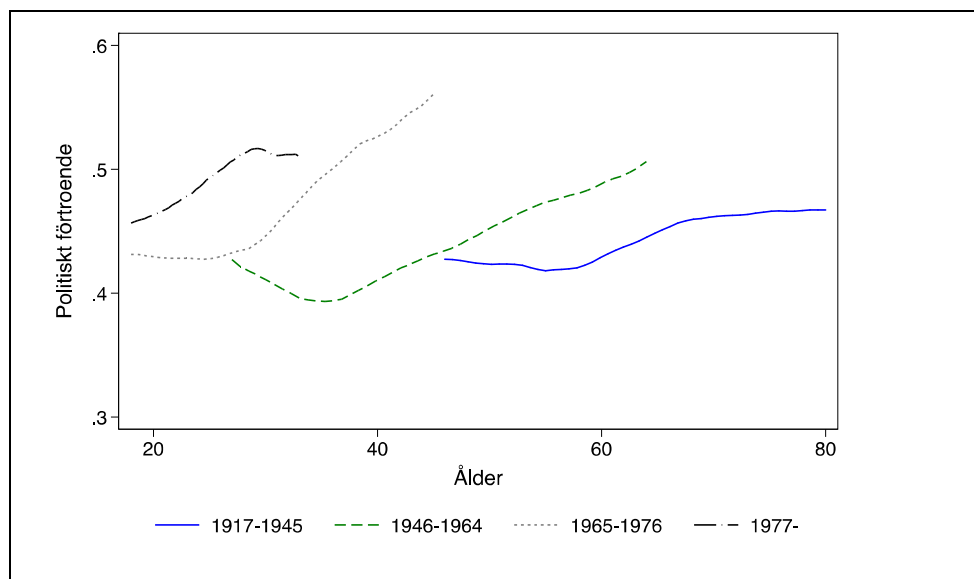
3.2. Politiskt förtroende

Vi fortsätter med att se närmare på förtroende för politiker utifrån valundersökningarnas data. Denna indikator är mätt under betydligt färre år. Figur 3.3 visar därför bara utvecklingen sedan 1991. Politiskt förtroende har under den här perioden ökat. Och ökningen har varit kraftigare bland unga medborgare. Vid valet 2010 uppvisade de unga något högre politiskt förtroende än medborgare i genomsnitt.

Figur 3.3 Politiskt förtroende bland unga medborgare och samtliga medborgare (baserat på valundersökningarna)

Figur 3.4 Politiskt förtroende inom fyra generationer vid olika åldrar (1960-2010) medborgare (baserat på valundersökningarna)

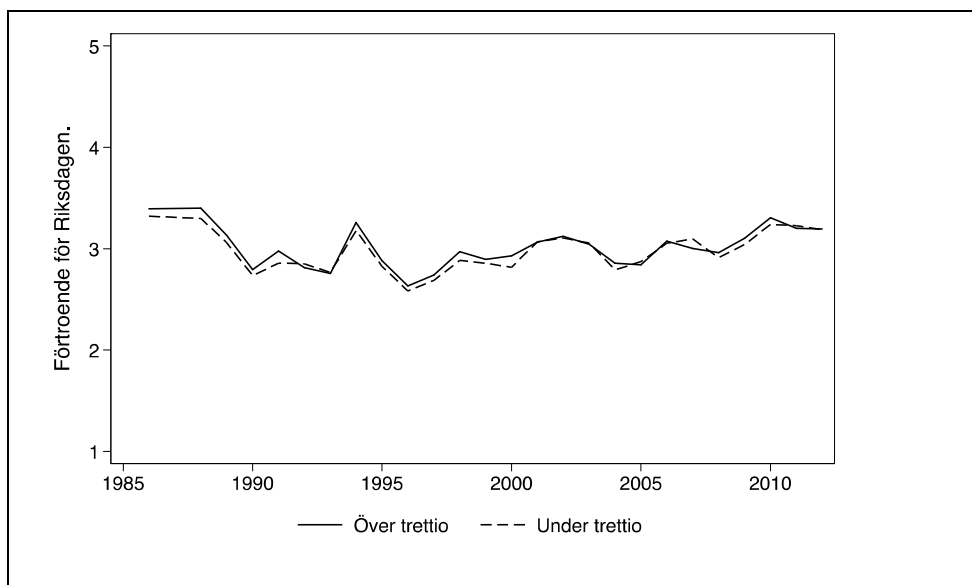

Skillnaderna mellan unga och medborgare i allmänhet är dock små. Även här är variabeln omkodad så att den varierar mellan 0 och 1, och även i detta fall ser vi att genomsnittsnivåerna ligger kring mitten skalan. Figur 3.4 visar fyra generationers

politiska förtroende vid olika åldrar. Samtliga generationers nivåer av förtroende ökar med åldern, vilket förmodligen är en periodeffekt snarare än en livscykeffekt eftersom ökningen sker vid samma tidpunkt. Jämför vi den yngsta generationen med de föregående ser vi att de har högre förtroende för politiker än de två föregående generationerna när de var i samma ålder.

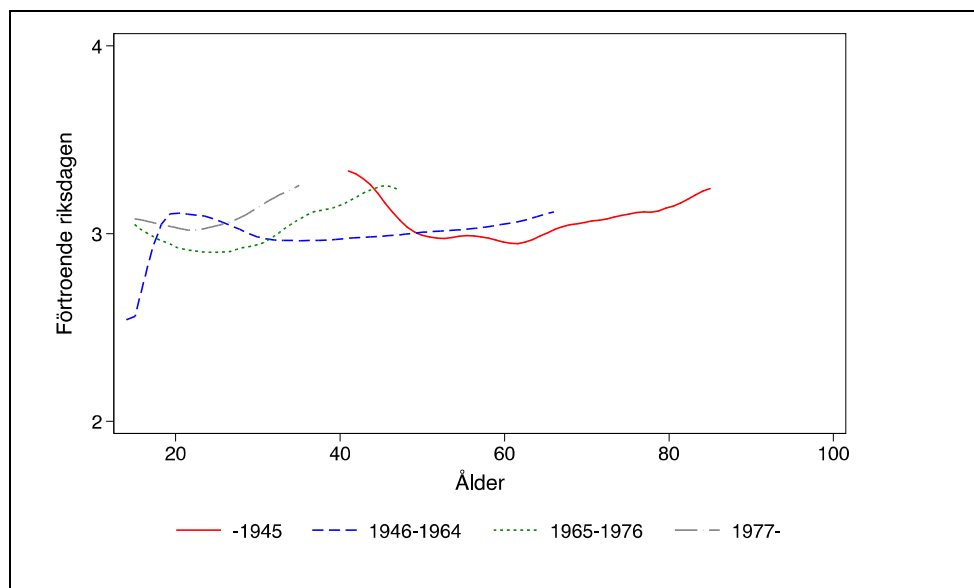
Vi kan komplettera den här bilden med data från SOM-institutets årliga mätningar. Där använder vi dock en fråga om förtroende för riksdagen eftersom det är för denna fråga som den bästa tidserien är tillgänglig. Figur 3.5 visar utvecklingen för förtroende för riksdagen bland unga medborgare och samtliga medborgare under perioden 1986 till 2012 (mätt på en femgradig skala). Figuren bekräftar bilden att förtroendet är relativt stabilt och att skillnaderna mellan unga medborgare och hela befolkningen är små.

Figur 3.5 Förtroende för riksdagen bland unga medborgare och äldre medborgare 1986-2012 (baserat på SOM-undersökningarna)

Figur 3.6 jämför förtroende mellan olika generationer och visar att den yngsta generationens förtroende är lika högt eller högre än de tidigare generationernas förtroende för riksdagen när de var i samma åldrar.

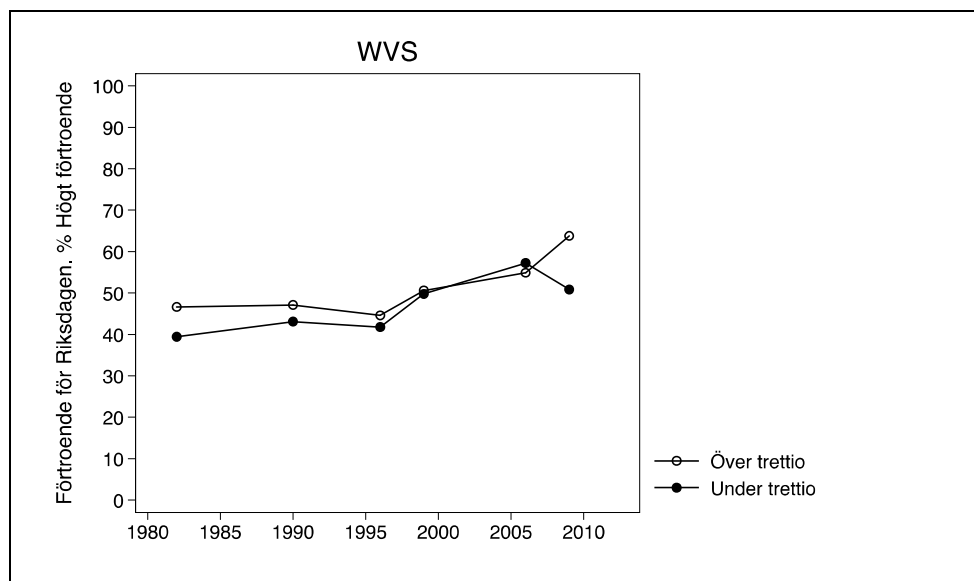
Figur 3.6 Förtroende för riksdagen inom fyra generationer vid olika åldrar 1986-2012 (baserat på SOM-undersökningarna)

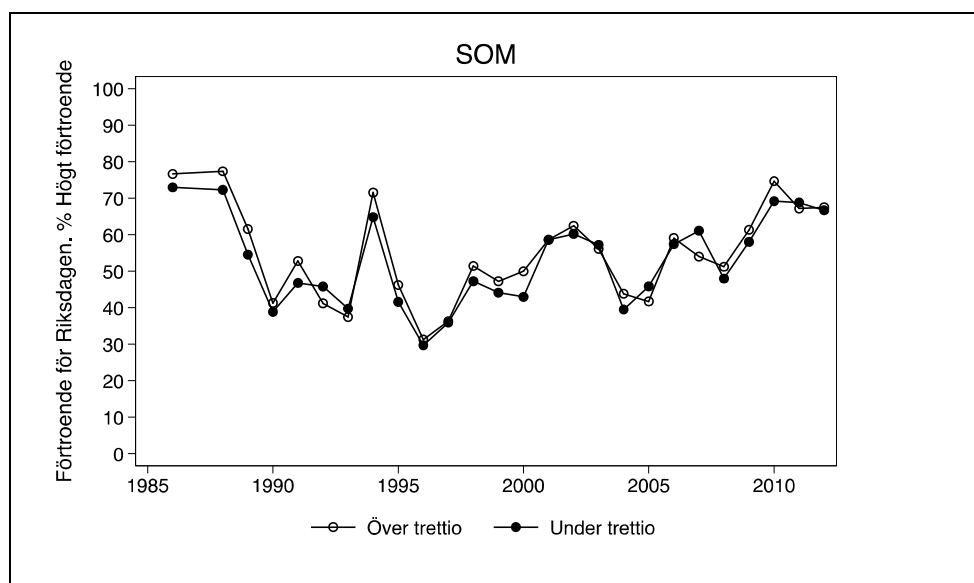
Frågor om förtroende för riksdagen finns också ställda i World Value Survey, även dessa data är utförligt diskuterade i Lindberg och Svensson (2012). Hur ser det då ut om vi jämför data angående förtroende för Riksdagen från SOM och WVS? Ett problem i sammanhanget är att frågorna inte är helt likadana. I WVS är svarsskalan fyrgradig medan den i SOM även har ett mittenalternativ. Frågan är också något olika ställd. I SOM frågar man: ”Allmänt sett, hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande grupper [Riksdagen] sköter sitt arbete?” Medan den i WVS är ställd på följande sätt: ”Jag kommer nu att räkna upp ett antal organisationer. Kan Du för var och en säga om Du har mycket stort förtroende, ganska stort förtroende, inte särskilt stort förtroende eller inget förtroende alls?”

För att skapa jämförbarhet har vi tagit bort mittenalternativen från frågan i SOM och redovisar andelen som säger sig ha mycket stort eller ganska stort förtroende (procentbasen utgörs av de som angett ett svarsalternativ, minus de som i SOM valde mittenalternativet). Resultaten redovisas i figurerna 3.7 och 3.8.

Figur 3.7 Förtroende för riksdagen bland unga och äldre, andel med högt förtroende (baserat på WVS-undersökningarna)

Figur 3.8 Förtroende för riksdagen bland unga och äldre, andel med högt förtroende (baserat på SOM-undersökningarna)

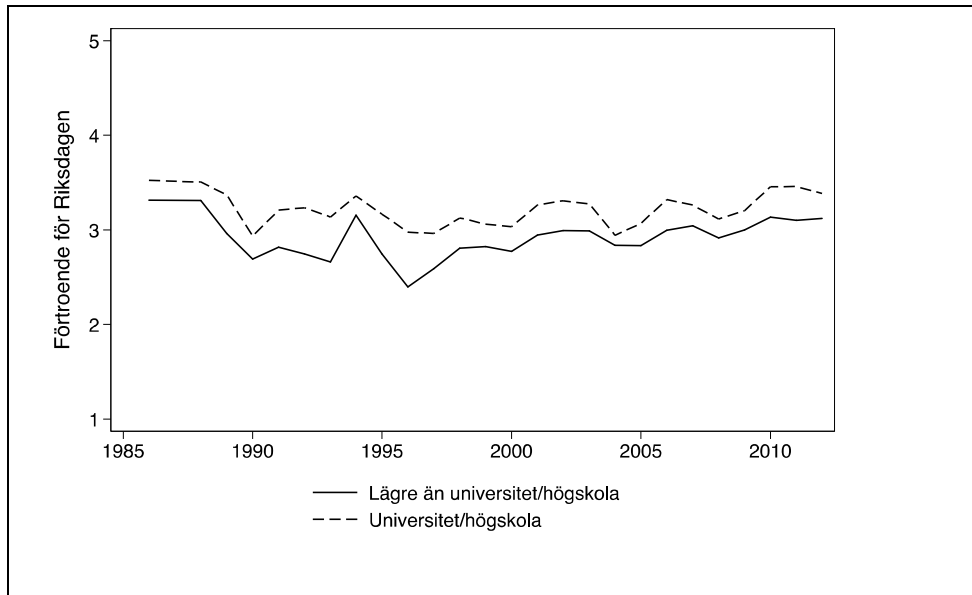
Data från båda undersökningar visar på små skillnader mellan unga under 30 och äldre medborgare. Den generella trenden i WVS är svagt ökande medan i SOM kan man se mer variation mellan åren. I WVS finns en nedgång i ungdomars förtroende och en ökad skillnad mellan unga och äldre mellan de två senaste mätningarna, dock ser vi snarare en stabil trend med så skillnader mellan unga och äldre i SOM

Finns det några skillnader mellan olika grupper av ungdomar i deras förtroende för riksdagen och har dessa skillnader ökat eller minskat under den aktuella perioden? Figur 3.9 visar förtroende för riksdagen för unga medborgare med olika utbildningsnivåer – universitet/högskola eller lägre – under den aktuella perioden.

Även om vi inte vet exakt vad variabeln utbildning fångar upp (familjesocialisation, kunskap, kognitiv förmåga, sociala nätverk, etc.) så vet vi att utbildning är en variabel som brukar ha stor förklarings-kraft.

Figuren visar att de med hög utbildning har något högre förtroende, men skillnaderna är relativt små och storleken på skillnaden är stabil. Sammanfattningsvis kan man därmed säga att ungdomars förtroende för riksdagen stabilt ligger kring 3 på en skala från 1 till 5.

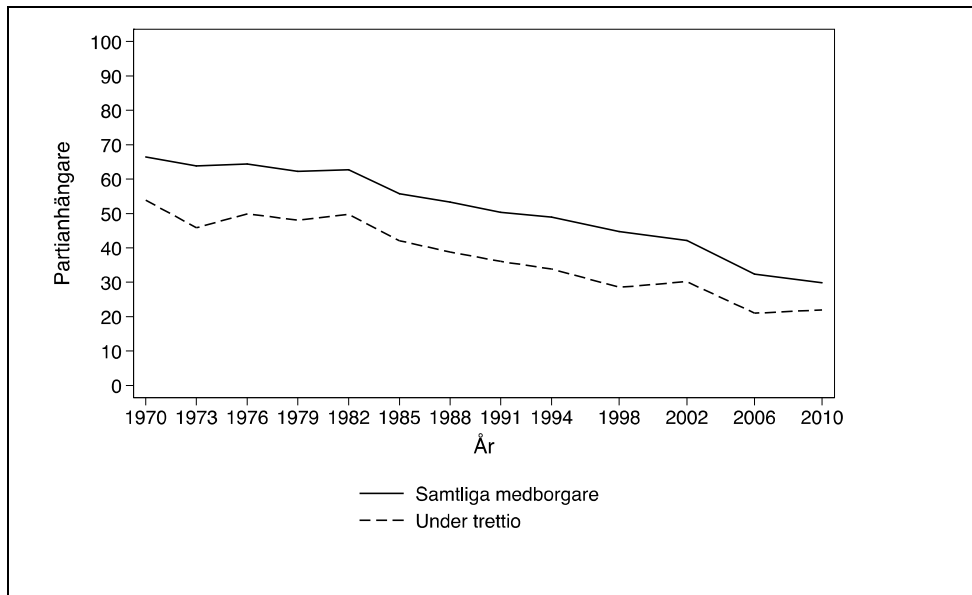
Figur 3.9 Förtroende för riksdagen bland ungdomar med olika utbildningsnivå

3.3. Politiska partier

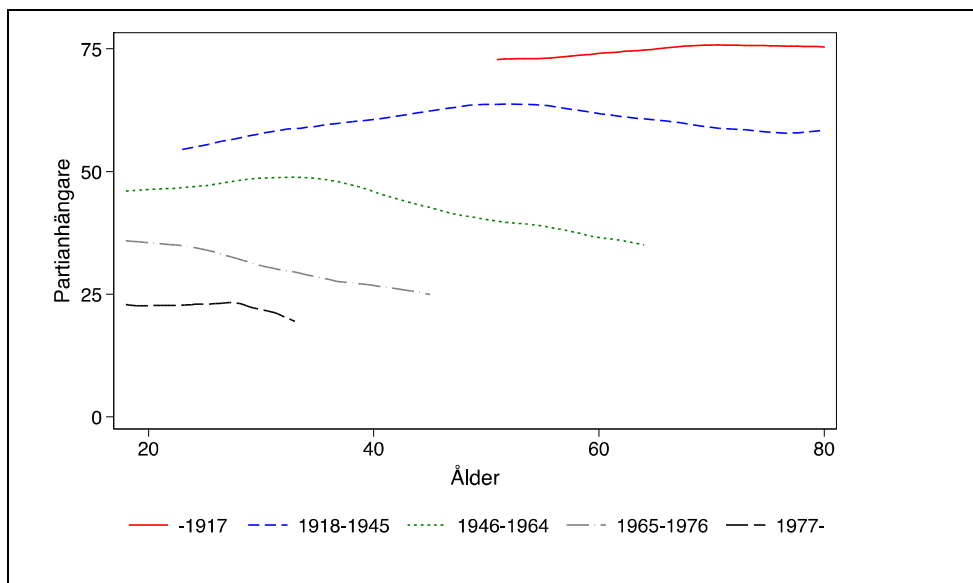
I vilken mån anser sig unga medborgare vara anhängare av något parti? Figur 3.10 visar utvecklingen i partianhängarskap bland ungdomar och hela befolkningen under de senaste decennierna. Nedgången är påfallande. Bland de under 30 år har andelen som betraktar sig som anhängare av ett specifikt parti ungefär halverats sedan början av 70-talet. Numera är det ungefär bara var fjärde person under 30 som ser sig som anhängare av ett specifikt parti. Även bland befolkningen som helhet har andelen partianhängare gått ned, men ungdomar visar trots allt lägre nivåer.

Figur 3.10 Andel partianhängare bland unga medborgare och samtliga medborgare (baserat på valundersökningarna)

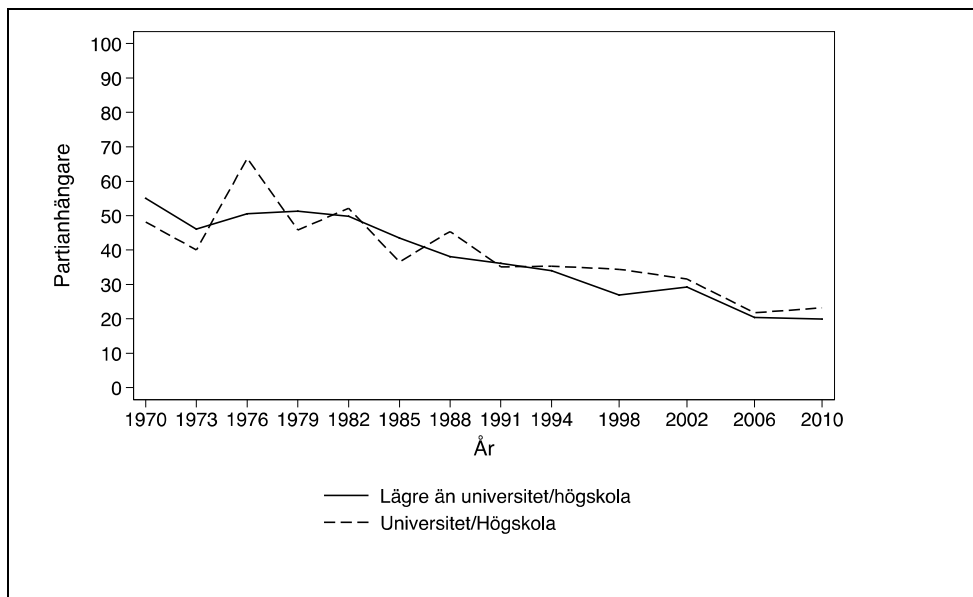

Figur 3.11 visar andelen partianhängare inom olika generationer när de befann sig i motsvarande åldrar. Det är tydligt så att inom varje ny generation finns det färre partianhängare än inom den föregående. Här finns det alltså skäl till att göra en mer alarmistisk tolkning; ungdomars identifikation med partier minskar tydligt i ett längre perspektiv.

Figur 3.11 Andel partianhängare inom fyra generationer vid olika åldrar medborgare (baserat på valundersökningarna)

Figur 3.12 Andel partianhängare bland ungdomar (under 30) med olika utbildningsnivå

Sker denna minskning särskilt inom någon grupp av ungdomar? För att svara på detta visar Figur 3.12 andelen partianhängare bland ungdomar med olika utbildning från 1970 och framåt. Den nedåtgående trenden syns både bland ungdomar med universitets/högskoleutbildning och bland ungdomar med lägre utbildning.

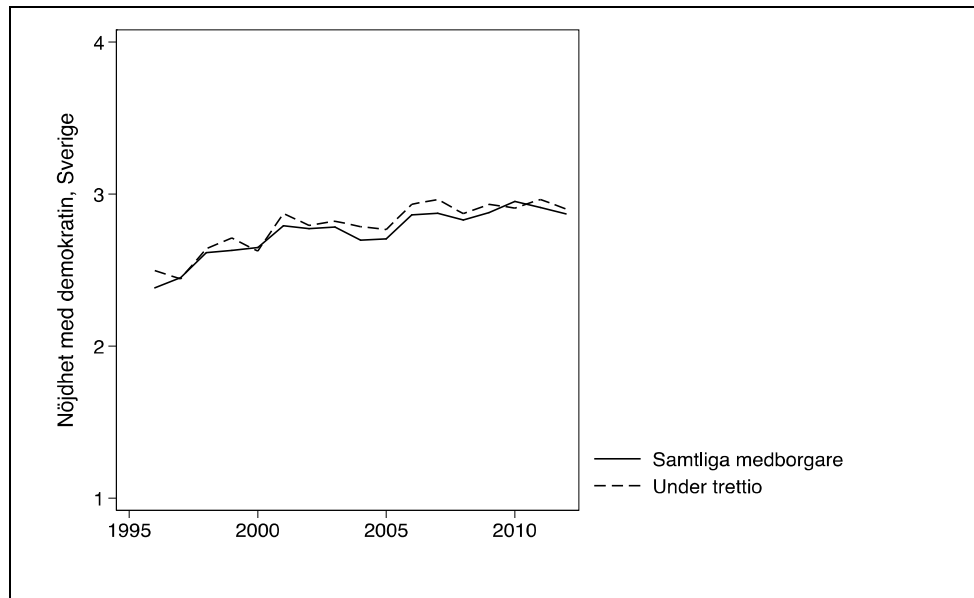
Det är alltså inte så att det endast är, exempelvis, de lågutbildade som i minskande grad ser sig som anhängare av politiska partier.

3.4. Nöjdhet med hur demokratin fungerar

Hur nöjda är medborgarna med demokratin i Sverige. Figur 3.13 visar medelvärden för nöjdhet med demokratin mätt på en fyrgradig skala sedan 1995 baserat på SOM-undersökningen. Nöjdheten med demokratin har under perioden ökat både bland unga

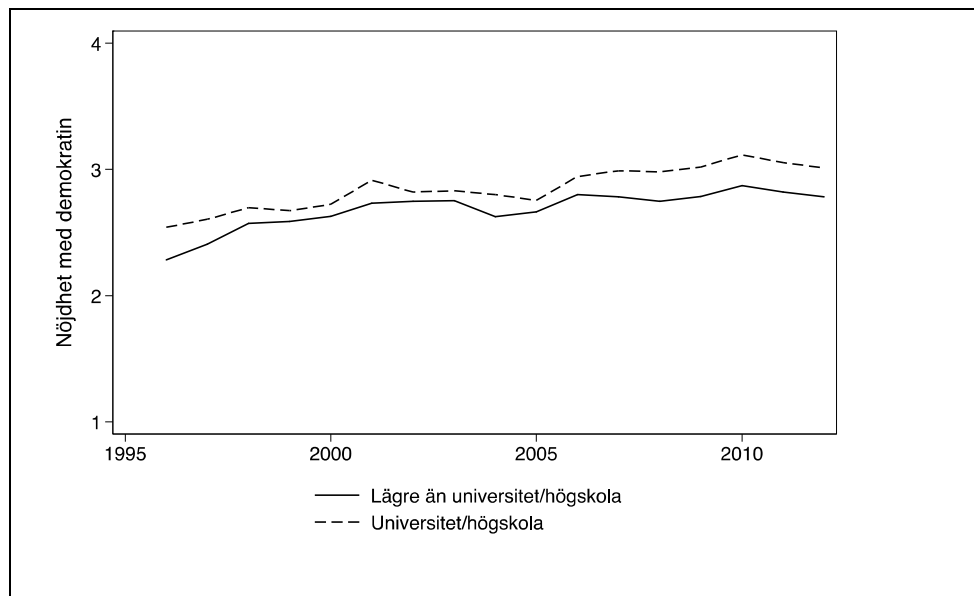
och vuxna. Skillnaderna mellan unga och vuxna är försumbara. Medelvärdena befinner sig hela tiden på den övre halvan av skalan. I det här fallet är tidsserien så pass kort att det inte är meningsfullt att visa separata resultat för olika generationer.

Figur 3.13 Nöjdhet med demokratin bland ungdomar och befolkningen i sin helhet (SOM-undersökningarna)

I figur 3.14 undersöker vi om nöjdhet med demokratin skiljer sig åt bland ungdomar med olika utbildningsnivå. Det visar sig att ungdomar med lägre utbildningsnivå än universitet/högskola är något mindre nöjda med demokratin än ungdomar med universitets-högskoleutbildning. Skillnaderna är dock relativt små, och de är relativt konstanta över tid.

Figur 3.14 Nöjdhet med demokratin bland ungdomar (under 30) med olika utbildningsnivå

Hur ser det med unga svensks nöjdhet med demokratin jämfört med andra länder? Tabell 3.1 redovisar estimat för nöjdhet med demokratin (satisfaction with democracy) i en rad olika länder som deltar i CSES. Frågan är ursprungligen ställd på en fyrgradig skala (från mycket missnöjd till mycket nöjd), men har här skalats om till att variera mellan 0 och 1.

Vi redovisar medelvärden för unga medborgare och samtliga medborgare, samt differensen och nivån bland unga i relation till den genomsnittliga nivån för samtliga medborgare. Tabellen är sorterad efter den absoluta nivån på ungdomars nöjdhet med demokratin. Ungdomarna i våra grannländer Norge och Danmark är de som är nöjdast i världen med sin demokrati. De två senaste svenska mätningarna placerar sig på plats 10 och 14 medan mätningen från 1998 hamnar på plats 40. Alla tre svenska mätningar är dock på den övre halvan. Skillnaderna i nöjdhet med demokratin bland unga och genomsnittet för hela befolkningen är liten i Sverige.

Tabell 3.1 Nöjdhet med demokrati bland unga i olika länder.

Land	Valår	Nöjdhet med demokratin i hela befolkningen	Nöjdhet med demokratin bland medborgare under 30 år	Differens: Nöjdhet med demokratin i hela befolkningen – Nöjdhet med demokratin bland unga	Ungas nöjdhet med demokratin / Nöjdhet med demokratin i hela befolkningen
Denmark	2001	0.82	0.79	0.03	0.97
Norway	1997	0.77	0.77	-0.00	1.00
Denmark	1998	0.75	0.77	-0.02	1.02
Netherlands	1998	0.72	0.76	-0.04	1.05

Switzerland	2003	0.71	0.74	-0.03	1.04
Spain	2000	0.74	0.73	0.01	0.98
Finland	2003	0.68	0.73	-0.04	1.06
Switzerland	2007	0.69	0.72	-0.04	1.06
Norway	2005	0.74	0.72	0.02	0.98
Sweden	2002	0.71	0.72	-0.01	1.02
Australia	2007	0.73	0.71	0.02	0.98
Australia	2004	0.75	0.71	0.03	0.95
Ireland	2002	0.72	0.71	0.01	0.98
Sweden	2006	0.69	0.71	-0.02	1.02
Norway	2001	0.72	0.71	0.02	0.98
Iceland	1999	0.67	0.70	-0.02	1.03
Netherlands	2002	0.67	0.69	-0.02	1.04
Iceland	2003	0.68	0.69	-0.02	1.02
Finland	2007	0.65	0.69	-0.04	1.07
USA	2004	0.74	0.69	0.06	0.92
Australia	1996	0.70	0.68	0.02	0.97
New Zealand	2002	0.68	0.68	-0.00	1.01
Taiwan	2001	0.67	0.68	-0.01	1.02
Belgium	2003	0.67	0.68	-0.00	1.01
Spain	2004	0.71	0.67	0.03	0.95
Thailand	2001	0.68	0.67	0.01	0.98
Canada	2004	0.69	0.66	0.03	0.96
Germany	2002	0.67	0.66	0.01	0.98
Taiwan	2004	0.63	0.66	-0.03	1.04
Chile	2005	0.67	0.66	0.02	0.97
Japan	2004	0.67	0.65	0.02	0.97
Germany	2002	0.61	0.65	-0.04	1.07
Switzerland	1999	0.63	0.65	-0.02	1.03
Thailand	2007	0.70	0.65	0.06	0.92
USA	1996	0.72	0.64	0.07	0.90
Canada	1997	0.64	0.64	-0.00	1.00
France	2002	0.63	0.64	-0.01	1.01
Hungary	2002	0.60	0.63	-0.03	1.06
Sweden	1998	0.61	0.63	-0.02	1.03
New Zealand	1996	0.62	0.63	-0.01	1.01
Philippines	2004	0.63	0.63	-0.00	1.00
Romania	2004	0.60	0.62	-0.02	1.03
Czech Republic	2002	0.60	0.61	-0.02	1.03
Hong Kong	1998	0.60	0.60	-0.00	1.00

Mexico	2000	0.61	0.60	0.01	0.99
Israel	1996	0.55	0.60	-0.05	1.09
Poland	1997	0.56	0.59	-0.03	1.06
Portugal	2005	0.58	0.59	-0.01	1.02
Czech Republic	1996	0.55	0.59	-0.04	1.08
Slovenia	2004	0.58	0.59	-0.01	1.01
United Kingdom	1997	0.66	0.59	0.07	0.90
Russia	2004	0.54	0.59	-0.04	1.08
Israel	2003	0.57	0.58	-0.02	1.03
Poland	2001	0.57	0.58	-0.01	1.02
Belgium	1999	0.55	0.57	-0.02	1.03
Peru	2006	0.56	0.56	-0.00	1.00
Italy	2006	0.56	0.56	0.01	0.99
Belgium	1999	0.54	0.56	-0.01	1.02
Germany	1998	0.57	0.55	0.02	0.97
Spain	1996	0.58	0.54	0.04	0.94
Japan	1996	0.56	0.54	0.02	0.96
Mexico	2003	0.53	0.53	-0.00	1.00
Germany	2005	0.52	0.53	-0.02	1.04
Portugal	2002	0.53	0.53	-0.00	1.00
Albania	2005	0.55	0.53	0.02	0.97
Rep. of Korea	2004	0.53	0.52	0.01	0.98
Taiwan	1996	0.56	0.52	0.04	0.93
Taiwan	2008	0.52	0.52	-0.00	1.01
Belarus	2008	0.53	0.51	0.02	0.96
Hong Kong	2000	0.49	0.51	-0.02	1.04
Bulgaria	2001	0.46	0.51	-0.05	1.10
Brazil	2002	0.51	0.49	0.02	0.96
Romania	1996	0.48	0.48	-0.01	1.01
Brazil	2006	0.47	0.46	0.01	0.98
Hungary	1998	0.42	0.46	-0.04	1.08
Lithuania	1997	0.43	0.45	-0.02	1.04
Slovenia	1996	0.38	0.45	-0.07	1.17
Japan	2007	0.49	0.45	0.04	0.92
Rep. of Korea	2000	0.45	0.44	0.00	0.99
Mexico	1997	0.42	0.44	-0.02	1.05
Peru	2001	0.40	0.40	0.00	1.00
Belarus	2001	0.47	0.38	0.09	0.82
Israel	2006	0.37	0.37	-0.00	1.01

Rep. of Korea	2008	0.44	0.36	0.08	0.82
Russia	1999	0.29	0.35	-0.06	1.20
Croatia	2007	0.30	0.32	-0.02	1.06
Ukraine	1998	0.17	0.22	-0.05	1.30

Genom att studera den högra kolumnen ser vi också att i många mätningar är detta värde över 1, det indikerar att ungdomar är mer nöjda med demokratin än övriga medborgare. Detta är fallet i Sverige men också i mätningar från länder som Danmark, Holland, Schweiz, Finland och Ungern. Bland västländer där ungdomar är betydligt *mindre* nöjda med demokratin än befolkningen i genomsnitt märks USA och Storbritannien där skillnaderna är så stora som 0,7 och 0,8 på skalan.

CSES ger oss också möjlighet att analysera systemtilltro. Det mäter uppfattning om den representativa demokratin genom att fråga respondenterna om de anser att det gör någon skillnad vilka som folket röstar på ("Who people vote for make a difference?"). Återigen är variabeln omkodad till att variera mellan 0 och 1 och vi redovisar medelvärden för hela befolkningen, unga under 30 och skillnader mellan grupperna. Vi har sorterat länderna efter nivån på unga medborgares nivå på systemtilltro. I topp är länder som Israel, Rumänien, Peru och Ungern. De svenska mätningarna placerar sig på sjunde, nionde och tjugofemte plats. Man kan också notera att i de två senaste mätningarna visar unga i Sverige upp högre systemtilltro än medborgarna i genomsnitt. Överlag är dock skillnaderna i systemtilltro mellan unga och hela valmanskåren små i de allra flesta länderna. Skillnaderna *mellan* länderna är större än skillnaderna mellan unga och vuxna *inom* länderna. Bland de länder där glappet mellan unga och övriga medborgares systemtilltro är störst märks bland annat USA, Japan, Israel och Australien.

Tabell 3.2 Systemtilltro bland unga i olika länder.

Land	Valår	Systemtilltro i hela befolkningen	Systemtilltro bland medborgare under 30 år	Differens: Systemtilltro i hela befolkningen – Systemtilltro bland unga	Ungas Systemtilltro / Systemtilltro i hela befolkningen
Israel	1996	0.89	0.91	-0.02	1.02
Romania	1996	0.81	0.84	-0.03	1.04
Peru	2000	0.84	0.84	0.00	1.00
Hungary	2002	0.82	0.83	-0.00	1.00
Brazil	2006	0.80	0.83	-0.02	1.03
Brazil	2002	0.80	0.82	-0.02	1.02
Sweden	2002	0.78	0.82	-0.03	1.04
Mexico	2000	0.82	0.81	0.01	0.99
Sweden	2006	0.77	0.81	-0.04	1.06
Peru	2001	0.81	0.81	0.00	1.00
Romania	2004	0.77	0.79	-0.02	1.03
Mexico	1997	0.78	0.79	-0.01	1.01
Israel	2003	0.81	0.79	0.02	0.98
Denmark	1998	0.77	0.79	-0.01	1.02
Portugal	2005	0.76	0.78	-0.01	1.02
Switzerland	2007	0.75	0.77	-0.02	1.03

Iceland	2003	0.80	0.77	0.02	0.97
Iceland	1999	0.78	0.77	0.01	0.99
Denmark	2001	0.76	0.76	-0.00	1.00
Norway	1997	0.77	0.76	0.00	1.00
Albania	2005	0.78	0.76	0.02	0.97
Spain	2004	0.76	0.76	0.00	1.00
Germany	1998	0.74	0.75	-0.01	1.01
Thailand	2001	0.73	0.75	-0.02	1.03
Sweden	1998	0.75	0.74	0.00	1.00
New Zealand	1996	0.75	0.74	0.01	0.98
Chile	2005	0.73	0.74	-0.01	1.02
Spain	1996	0.74	0.74	0.01	0.99
Netherlands	1998	0.70	0.73	-0.03	1.04
Czech Republic	1996	0.75	0.73	0.02	0.97
Hungary	1998	0.77	0.73	0.04	0.95
Hong Kong	2000	0.52	0.50	0.03	0.95
Japan	1996	0.51	0.46	0.05	0.90
Norway	2005	0.76	0.73	0.03	0.96
Ireland	2002	0.73	0.73	-0.00	1.00
Finland	2007	0.74	0.73	0.01	0.99
Slovenia	2004	0.77	0.73	0.05	0.94
USA	2004	0.75	0.72	0.02	0.97
Finland	2003	0.66	0.71	-0.05	1.08
Australia	2007	0.73	0.71	0.02	0.97
Switzerland	1999	0.72	0.71	0.01	0.98
Spain	2000	0.74	0.71	0.03	0.96
Germany	2002	0.69	0.71	-0.01	1.02
Israel	2006	0.75	0.71	0.05	0.94
Switzerland	2003	0.74	0.71	0.03	0.95
Taiwan	1996	0.70	0.71	-0.00	1.00
USA	1996	0.77	0.70	0.07	0.91
Slovenia	1996	0.74	0.70	0.04	0.95
Belgium	1999	0.66	0.70	-0.04	1.06
Peru	2006	0.69	0.70	-0.01	1.01
France	2002	0.69	0.70	-0.01	1.01
United Kingdom	1997	0.69	0.69	-0.00	1.01
Australia	2004	0.69	0.68	0.00	1.00
Italy	2006	0.70	0.68	0.01	0.98
New Zealand	2002	0.72	0.68	0.04	0.95

Taiwan	2008	0.67	0.68	-0.01	1.01
Rep. of Korea	2008	0.72	0.68	0.04	0.94
Rep. of Korea	2004	0.69	0.68	0.01	0.98
Norway	2001	0.70	0.67	0.03	0.96
Australia	1996	0.73	0.67	0.05	0.93
Canada	1997	0.64	0.67	-0.03	1.04
Rep. of Korea	2000	0.68	0.67	0.02	0.97
Lithuania	1997	0.69	0.66	0.03	0.96
Mexico	2003	0.66	0.66	-0.00	1.00
Bulgaria	2001	0.67	0.65	0.01	0.98
Taiwan	2001	0.66	0.65	0.01	0.99
Poland	1997	0.65	0.65	0.00	1.00
Croatia	2007	0.61	0.65	-0.04	1.06
Canada	2004	0.66	0.65	0.01	0.99
Japan	2007	0.63	0.65	-0.02	1.03
Germany	2002	0.58	0.64	-0.06	1.11
Portugal	2002	0.67	0.64	0.03	0.96
Hong Kong	1998	0.60	0.64	-0.04	1.07
Philippines	2004	0.62	0.64	-0.01	1.02
Taiwan	2004	0.63	0.63	-0.00	1.00
Russia	1999	0.66	0.63	0.02	0.96
Ukraine	1998	0.64	0.61	0.03	0.95
Belarus	2001	0.63	0.60	0.03	0.96
Belgium	2003	0.56	0.60	-0.04	1.07
Belgium	1999	0.55	0.58	-0.03	1.05
Russia	2004	0.56	0.56	-0.00	1.00
Thailand	2007	0.56	0.56	-0.00	1.00
Czech Republic	2002	0.57	0.55	0.02	0.96
Belarus	2008	0.55	0.55	0.00	0.99
Poland	2001	0.57	0.55	0.02	0.96
Japan	2004	0.58	0.52	0.05	0.91
Chile	1999	0.53	0.52	0.02	0.97
Hong Kong	2000	0.52	0.50	0.03	0.95
Japan	1996	0.51	0.46	0.05	0.90

3.5. Sammanfattning

Det har då blivit dags att sammanfatta avsnittet om ungdomars attityder till demokrati och politik. Vi kan konstatera att det inte finns några större skillnader mellan unga och vuxna vad det gäller politiskt förtroende, nöjdhet med demokratin, eller politiskt intresse. Över tid är utvecklingen stabil eller positiv för dessa faktorer. Skillnaderna mellan olika grupper av ungdomar är också små. Undantaget är partiidentifikation. Här finns det fog för en mer alarmistisk tolkning. Utvecklingen är negativ för både unga och vuxna, men över tid är det allt färre ungdomar som ser sig som anhängare av ett särskilt politiskt parti. Trots detta är alltså ungdomar relativt nöjda med demokratin. Komparativa undersökningar visar också att svenska ungdomar har relativt höga nivåer av nöjdhet med demokratin och tilltro till det demokratiska systemet jämfört med ungdomar i andra länder.

4. Politiskt deltagande

Demokratin kräver dock inte bara att människor omfattar demokratiska värderingar och attityder. Tillräckligt många måste också vilja vara med och delta i demokratiska aktiviteter. Om inte medborgarna är intresserade av att delta i demokratin kommer inte beslutsfattandet att fungera. Hur står det då till med ungdomars politiska deltagande?

4.1. Skolungdomars syn på en god medborgare

Hur bör en god medborgare i demokratin agera? I ICCS ställdes ett frågebatteri om detta 2009. Tabell 4.1 presenterar den procentuella fördelningen av svaren bland de svenska ungdomarna. Resultaten visar att 76 procent anser att en god medborgare röstar i riksdagsval, att 20 procent anser att en god medborgare är medlem i ett politiskt parti, 62 procent anser att en god medborgare följer med i den politiska debatten, 31 procent anser att en god medborgare deltar i politiska diskussioner och 56 procent anser att en god medborgare bör delta i fredliga protester mot lagar som man anser orättvisa. Återigen är det svårt att säga om detta ska anses vara högt eller lågt. Man kan i alla fall säga att nivån på hur många som anser att det är viktigt att rösta ganska väl motsvarar nuvarande nivå på valdeltagandet bland unga, och att 20 procent som anser att en god medborgare engagerar sig i politiska partier får sägas vara en ganska hög siffra givet de låga medlemstalen i politiska partier numera.

Återigen ska vi jämföra med andra länder och vi har då åter skalat om variabeln till att variera mellan 0 och 1 samt redovisar medelvärden för samtliga länder, övriga Norden och Sverige i tabell 4.2. Det visar sig då att svenska ungdomar visar något lägre nivåer på de flesta av dessa frågor jämfört med ungdomarna i övriga Norden och övriga världen. Skillnaderna är som mest 0.08 enheter på variablerna som löper mellan 0 och 1. Det rör sig alltså inte om några dramatiska skillnader, men svenska ungdomar ligger trots allt lägre i bedömningen av hur viktiga dessa aktiviteter är för att vara en god medborgare. Ett undantag är dock deltagande i fredliga protester där svenskarna ligger något högre än ungdomarna från övriga Norden.

Tabell 4.1. Syn på vad en god medborgare bör göra bland ungdomar i Sverige i årskurs 8 och 9, 2009. Procent.

	Håller absolut med	Håller med	Håller inte med	Håller absolut inte med	Summa procent	Antal
Rösta i alla riksdagsval	27	49	20	4	100	6848
Gå med i ett politiskt parti	4	16	58	22	100	6836
Följa med i den politiska debatten via tidningar, TV eller Internet	15	47	30	8	100	6827
Delta i politiska diskussioner	6	26	55	13	100	6819
Delta i fredliga protester mot lagar som man anser orättvisa	16	40	34	10	100	6803

Tabell 4.2 Syn på vad en god medborgare bör göra bland ungdomar i samtliga länder, övriga Norden och Sverige i årskurs 8 och 9, 2009. Medelvärden (0-1).

	Medelvärden för alla länder	Medelvärde för övriga Norden	Medelvärde för Sverige
Rösta i alla riksdagsval (parlamentsval)	0.74	0.69	0.66
Gå med i ett politiskt parti	0.42	0.39	0.34
Följa med i den politiska debatten via tidningar, TV eller Internet	0.65	0.65	0.57
Delta i politiska diskussioner	0.48	0.44	0.42
Delta i fredliga protester mot lagar som man anser orättvisa	0.60	0.52	0.55

4.2.Skolungdomar: Framtida deltagande

Här redovisas fem frågor från ICCS som behandlar intentioner till framtida politiskt deltagande. En fördel med detta frågebatteri är att liknande frågor ställdes i CIVED 1999 och vi kan då jämföra nivåerna mellan åren: är det så att ungdomarna 2009 hade för avsikt att delta i demokratin i lägre grad än vad de hade 10 år tidigare?

Tabell 4.3 Ungdomars intentioner till politiskt deltagande som vuxna. Jämförelse mellan CIVED 1999 och ICCS 2009.

	Medel- värde alla länder 1999	Medel- värde alla länder 2009	Diff.	Medel- värde övriga norden 1999	Medel- värde övriga norden 2009	Diff.	Medel- värde Sverige 1999	Medel- värde Sverige 2009	Diff.
Rösta i riksdagsval (parlamentsval)	0.70	0.74	0.04	0.74	0.77	0.03	0.65	0.75	0.10
Gå med i ett politiskt parti	0.29	0.35	0.06	0.26	0.31	0.05	0.27	0.32	0.05
Delta i en fredlig demonstration	0.47	0.53	0.06	0.41	0.47	0.06	0.42	0.42	0.00
Samla in namnunderskrifter	0.48	0.55	0.70	0.42	0.45	0.03	0.40	0.44	0.04
Ockupera offentliga byggnader	0.21	0.27	0.60	0.19	0.19	0.00	0.19	0.19	0.00

Tabell 4.3 visar medelvärden på en skala från 0 till 1 för fem former av politiskt deltagande bland ungdomar 1999 och 2009 samt förändringen över tid. De första två kolumnerna visar värden för samtliga länder. För samtliga fem deltagandeformer har intentionerna till framtida aktiviteter stigit bland ungdomar i länderna i undersökningen. Men eftersom olika länder deltog i CIVED och ICCS ska man ta dessa uppgifter med en nypa salt. Vi kan dock konstatera att valdeltagande är den form av deltagande flest tror att de kommer utföra, följt av att samla in namnunderskrifter och deltagande i fredliga demonstrationer. På femte plats kommer att ockupera byggnader vilket ungefär var fjärde person kan tänka sig att göra.

Vi fortsätter med att se på utvecklingen i övriga Norden. Även där har intentionerna till deltagande ökat på fyra av fem indikatorer (nivån på den femte är stabil över tid). Ungdomar från övriga Norden har något högre intentioner till valdeltagande än ungdomar i övriga länder men ligger något lägre på övriga variabler. Överlag är dock skillnaderna små. I de tre kolumnerna till höger redovisas utvecklingen för svenska ungdomar. Även här har intentionerna till deltagande ökat (på tre av fem indikatorer, de två andra ligger på samma nivå i båda mätningarna). Skillnaderna med övriga Norden är mycket små.

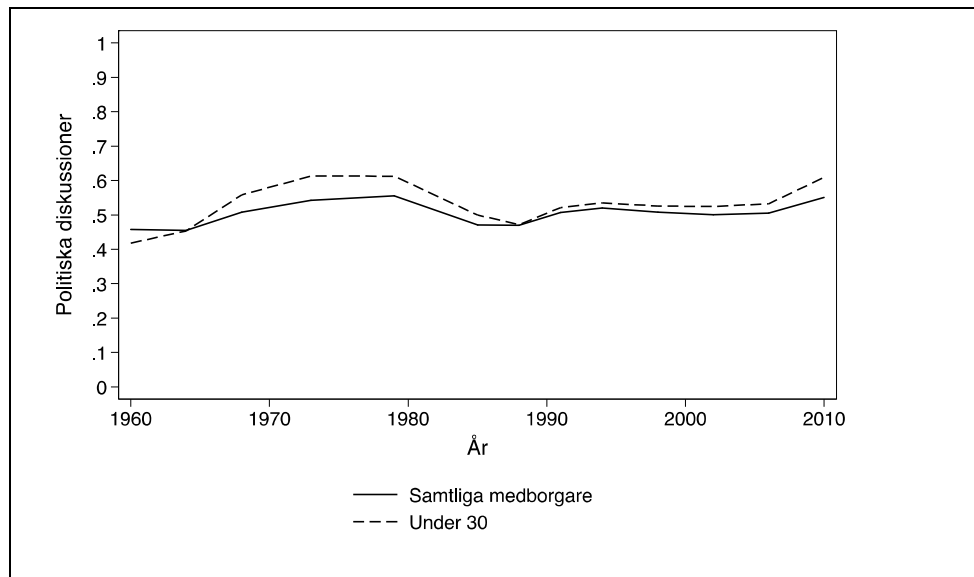
Hur kan vi då sammanfatta resultaten från IEAs mätningar? Vad det gäller framtida politiskt deltagande visar det sig att utvecklingen över tid är svagt positiv. Jämfört med för tio år sedan har intentioner till framtida engagemang stigit på de flesta indikatorer. På vissa andra indikatorer är värdena stabila och vi finner inte i något fall lägre intentioner till deltagande 2009 än tio år tidigare. Till sist kan det tilläggas att skillnaderna mellan svenska ungdomar och ungdomar från övriga Norden är små. Dessvärre saknas goda bakgrundsvariabler (på exempelvis familjens socioekonomiska status) som är mätta på samma sätt i de båda mätningarna vilket gör att vi avstår från att se om utvecklingen är densamma i olika grupper av ungdomar. Politiska diskussioner

Hur ser det då ut var det gäller mindre formellt engagemang så som deltagande i politiska diskussioner? Figur 4.1 visar att unga medborgare har deltagit mer frekvent i diskussioner om politik än medborgare i genomsnitt under de senare 50 åren (variabeln är omkodad så att

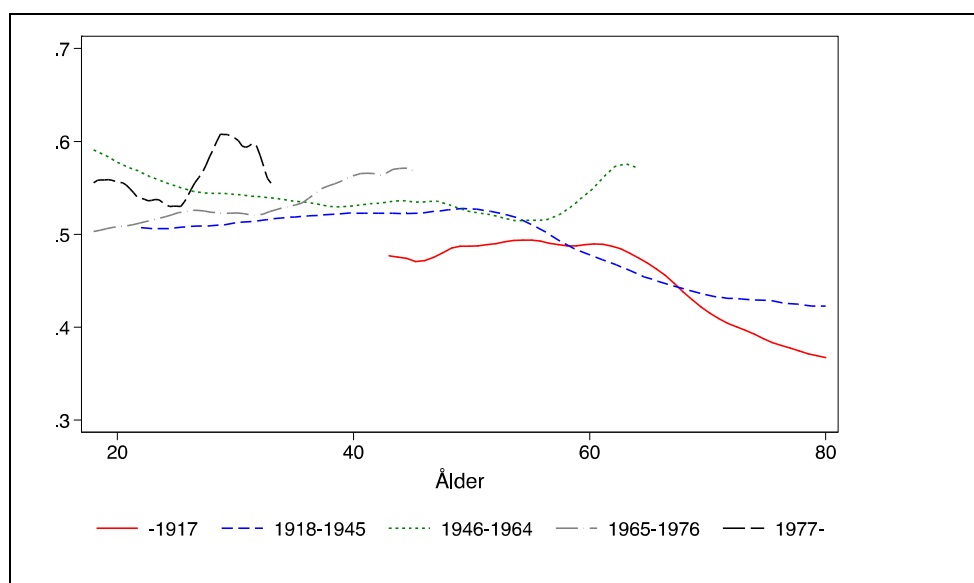
den varierar mellan 0 och 1).

Skillnaden var som störst under 70-talet då unga medborgares nivå av diskussionsdeltagande var omkring 10 procentenheter högre än genomsnittmedborgarnas. Därefter klingade skillnaderna av, men sedan 90-talet ökar åter de unga medborgarnas diskussionsdeltagande.

Figur 4.1 Deltagande i politiska diskussioner bland unga medborgare och samtliga medborgare

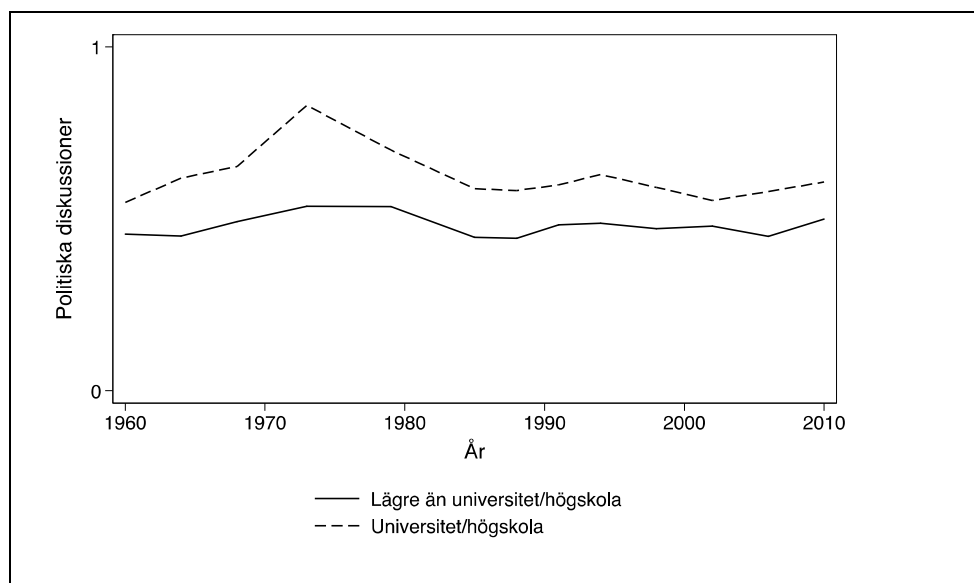
Figur 4.2. Deltagande inom politiska diskussioner inom fem generationer vid olika åldrar (1960-2010)

Figur 4.2 visar att diskussionsdeltagande för fem generationer vid olika åldrar. Den yngsta generationen som omfattar individer födda efter 1976 har en nivå av diskussionsdeltagande som är lika hög, eller högre än tidigare generationer.

Vad det gäller diskussionsdeltagande och politiskt deltagande finns det alltså litet stöd för hypotesen att ungdomar tappat intresse för politik. Tvärtom deltar de i diskussioner och visar minst lika högt politiskt intresse som tidigare generationer. Skiljer sig trenden åt inom ungdomsgruppen? Figur 4.3 redovisar diskussionsdeltagande för unga med olika hög utbildning. Även vad det gäller den här indikatorn finns det en skillnad relaterad till utbildningsnivå, men storleken på skillnaden har varit rätt så konstant de senaste åren.

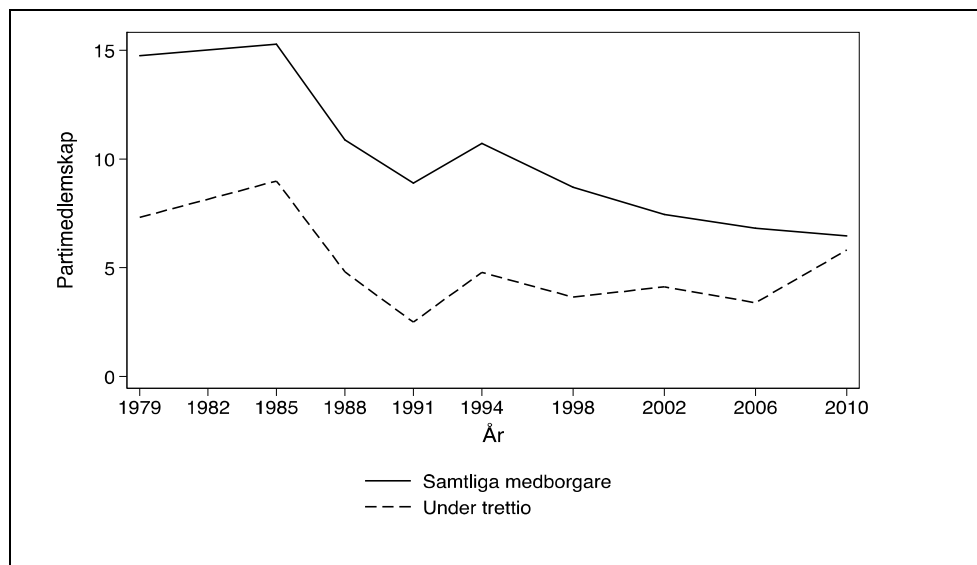
Figur 4.3. Deltagande i politiska diskussioner bland unga medborgare med olika utbildningsnivå

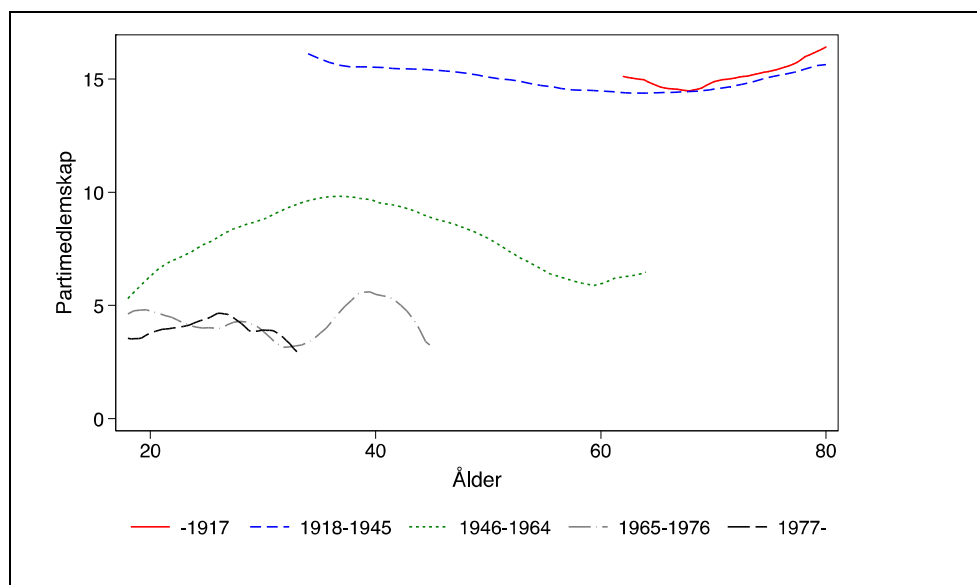
4.3. Medlemskap i partier

Partimedlemskap är en central indikator eftersom livskraftiga partier är centrala i representativa demokratier. Figur 4.4 visar nivåer av partimedlemskap bland samtliga medborgare och unga medborgare. Under hela perioden har nivån på partimedlemskap bland ungdomar varit lägre än för medborgarna i genomsnitt. Nivåerna av partimedlemskap har också varit sjunkande under den här perioden. Bland unga medborgare tycks dock minskningen ha stannat upp vid 1990-talets mitt, och mellan de senaste två valen har det till och med skett en viss uppgång bland ungdomar vad det gäller partimedlemskap.

Figur 4.4. Andel partimedlemmar bland unga medborgare och samtliga medborgare

Figur 4.5. Partimedlemskap inom fem generationer vid olika åldrar (1960-2010)

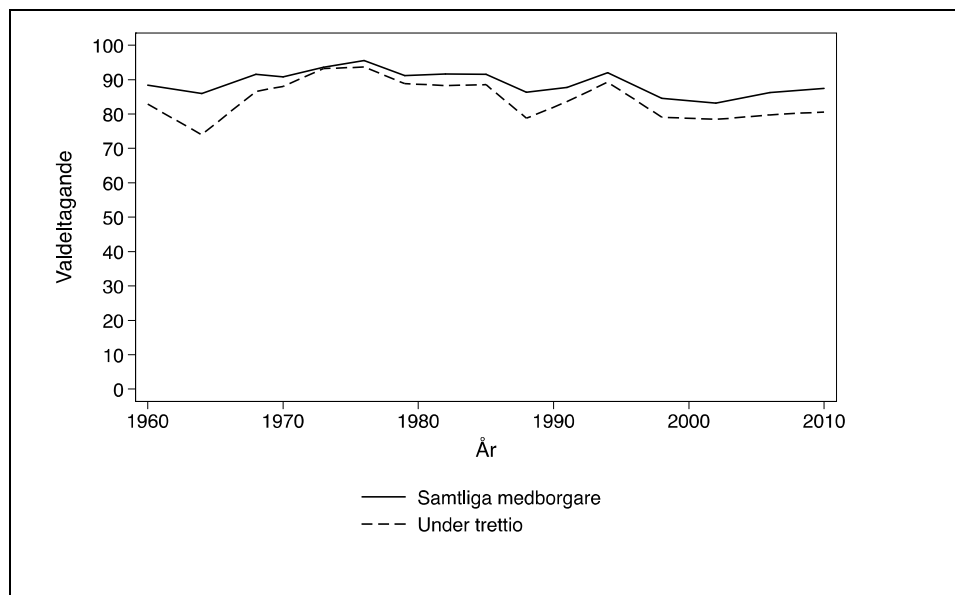

Figur 4.5 visar nivåerna av partimedlemskap för fem generationer vid olika åldrar. I de tre äldre generationerna ser man en tydlig succesiv minskning; varje yngre generation deltar mindre i politiska partier än föregående. Skillnaden mellan generationerna tycks dock ha stannat upp. Om man jämför de som är födda 1965-1976 med den yngsta generationen finner man bara försumbara skillnader. Den yngsta generationen, med individer födda efter 1976, tycks alltså inte ha ett lägre engagemang i politiska partier än den föregående generationen.

4.4. Valdeltagande

Valdeltagande är utan tvekan en viktig form av deltagande i demokratin. Ett minskat valdeltagande i framtiden kan leda till lägre legitimitet för systemet och att folkviljan representeras sämre i riksdagen. I förlängningen kan det leda till att den förda politiken kommer att skilja sig mer från medborgarnas preferenser.

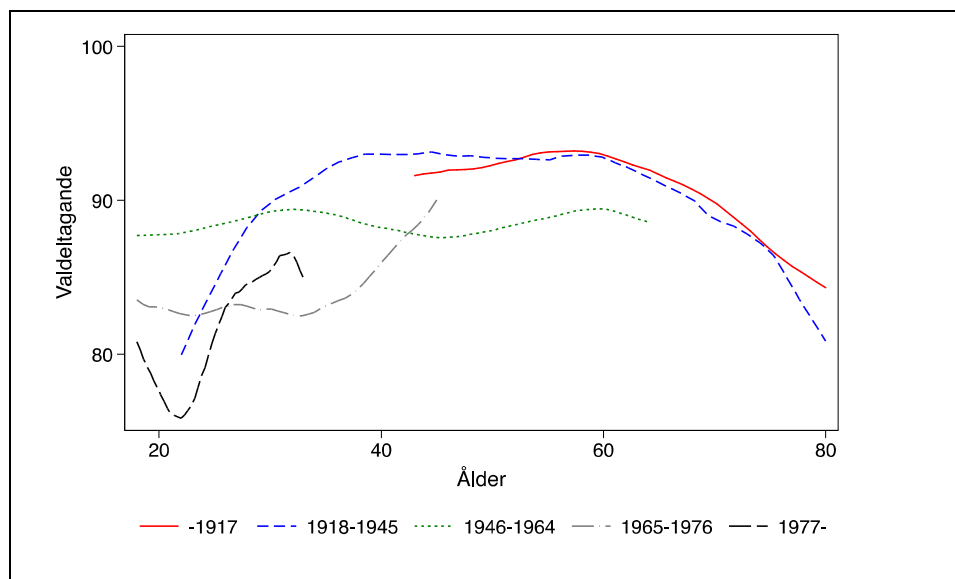
Figur 4.6. Valdeltagande bland unga medborgare och samtliga medborgare.

Figur 4.6 visar estimerade värden av valdeltagandet för samtliga medborgare och unga svenskar under 30 år för perioden 1960 till 2010 baserat på valundersökningarna. Ungdomar har röstat i lägre utsträckning än elektoratet i genomsnitt i varje val. Skillnaderna minskade dock i absoluta tal när valdeltagandet var som högst på 1970-talet; då var skillnaderna mellan ungas valdeltagande och det genomsnittliga valdeltagandet endast några procentenheter. Valdeltagandet har därefter sjunkit både bland unga och bland medborgare i allmänhet fram till 2000-talet. Under de senaste valen har dock valdeltagandet ökat både i valmanskåren som helhet och bland ungdomar. Trenden är alltså svagt positiv de senaste åren.

Hur ser det då ut om man jämför dagens unga generation med tidigare generationer när de var i samma ålder? Figur 4.7 ger svaret på denna fråga.

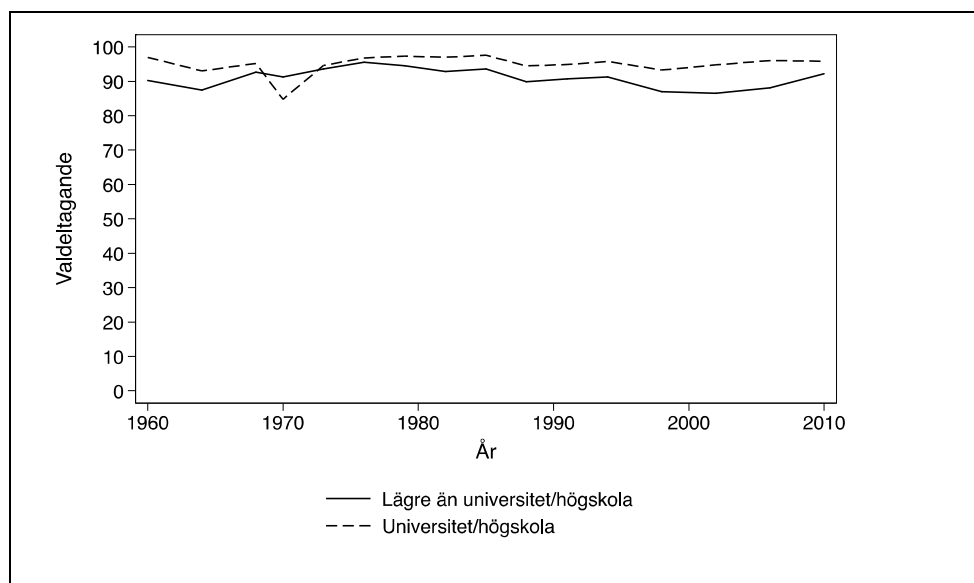
Figur 4.7. Valdeltagande inom fem generationer vid olika åldrar (1960-2010)

Figuren visar att valdeltagandet i de flesta generationer ökar mellan 20 och 40 för att därefter vara kvar på en relativt hög nivå. Efter 60-årsåldern börjar valdeltagandet dock att minska succesivt. Om vi jämför den yngsta generationen ser vi att de i sina unga år röstade i något lägre utsträckning än tidigare generationer när de var i samma ålder. Valdeltagandet i den unga generationen har dock stigit starkt och när de har kommit upp i 30-årsåldern röstar de faktiskt i något högre utsträckning än den föregående generationen när de var i motsvarande ålder. Det faktum att unga röstar i lägre grad tycks alltså i hög grad vara en livscykeffekt som går igen i flera generationer.

Det är välkänt att valdeltagande systematiskt är högre bland individer med högre socio-ekonomisk-status, exempelvis bland högutbildade. Figur 4.8 visar en uppskattning av valdeltagandet bland högskole-/universitetsutbildade unga personer under 30 samt valdeltagandet bland de med lägre utbildningsnivå. Valdeltagandet har varit på en konstant hög nivå bland de högutbildade ungdomarna under hela perioden. Det är de under 30 år med lägre utbildningsnivå som vi ser en nedgång under 1980- och 1990-talet. Skillnaderna mellan lågutbildade och högutbildade har dock minskat något under 2000-talet (se även Olofsson 2012).

Figur 4.8. Valdeltagande bland unga under 30 med högskole-/universitets-utbildning eller lägre utbildningsnivå

4.4.1. Sverige i jämförande perspektiv

Låt oss slutligen se närmare på valdeltagande i Sverige jämfört med i övriga länder. Tabell 4.4 visar nivåerna på valdeltagande bland befolkningarna i sin helhet och unga medborgare under 30 år (vi har dock exkluderat länder med obligatorisk röstning). Dessutom visar tabellen differensen mellan nivån på valdeltagande bland ungdomar och genomsnittet i befolkningen. Valdeltagande kan dock påverkas av många faktorer som har med valsysteem och länders unika egenskaper att göra, därför är den absoluta nivån på skillnaden kanske inte mest intressant. Därför redovisar vi därför också i nästa kolumn nivån på ungas deltagande i relation till det totala valdeltagandet (ungas valdeltagande/totalt valdeltagande). Om värdet på den här variabeln är 1 finns ingen skillnad i valdeltagande mellan samtliga medborgare och unga, om värdet är mindre än 1 deltar unga mindre än genomsnittet och om värdet är över 1 deltar unga mer än genomsnittet.

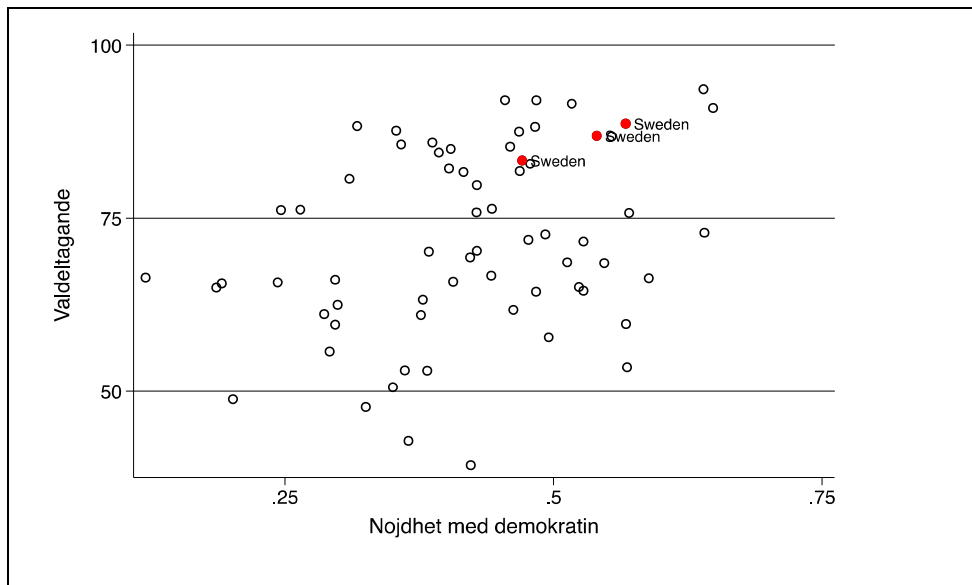
Tabellen har sorterats efter ländernas värden på denna sistnämnda variabel. Det visar sig att de svenska valen i CSES hamnar på plats tre, fyra och arton i en sådan rangordning. Svenska ungdomars valdeltagande har i dessa val motsvarat 98, 98 och 94 procent av genomsnittsnivån. Man kan också notera att nivåerna är högre 2002 och 2006 än 1998 vilket indikerar en positiv trend. I våra grannländer Finland och Norge har vid flera tillfällen skillnaderna i valdeltagande mellan unga medborgare och hela valmanskåren varit betydligt större, till och med så stort som 18 procentenheter. Motsvarande skillnad i de svenska mätningarna är som mest 5 procentenheter.

Tabell 4.4. Valdeltagande bland unga i olika länder

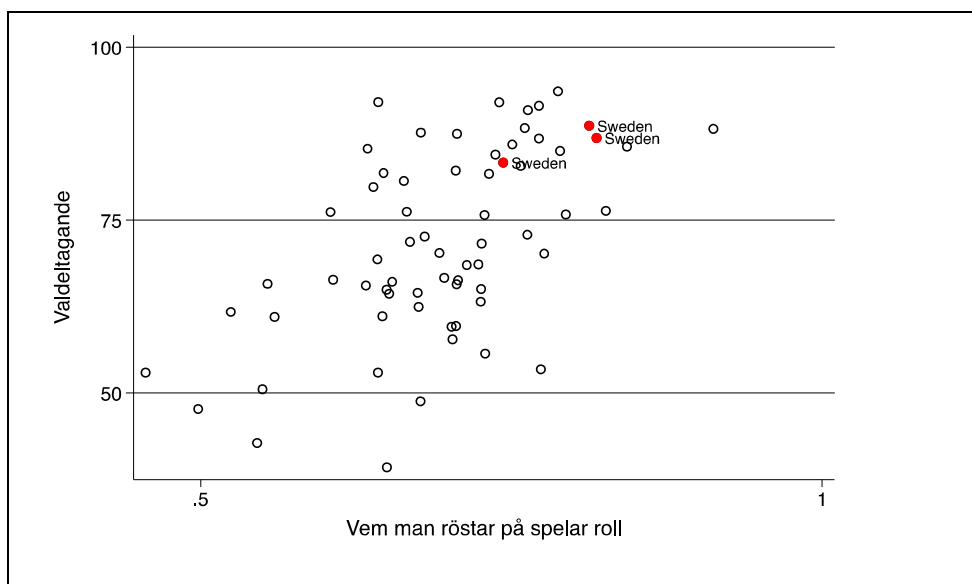
Land	Valår	Valdeltagande totalt	Valdeltagande bland medborgare under 30 år	Differens: totalt valdeltagande – valdeltagande bland unga	Ungas valdeltagande / Totalt valdeltagande
Taiwan	2008	88.37	87.65	0.72	0.99
Netherlands	2002	96.88	95.28	1.61	0.98
Sweden	2002	88.40	86.89	1.50	0.98
Sweden	2006	90.37	88.66	1.71	0.98
Germany	2002	93.90	92.06	1.84	0.98
Germany	2005	93.65	91.48	2.17	0.98
Denmark	1998	96.15	93.63	2.52	0.97
Albania	2005	91.48	88.31	3.17	0.97
Israel	1996	92.00	88.21	3.79	0.96
New Zealand	1996	96.19	92.04	4.14	0.96
Iceland	2003	96.00	91.55	4.45	0.95
Israel	2003	89.19	85.01	4.18	0.95
Hong Kong	1998	72.75	69.33	3.42	0.95
Iceland	1999	91.28	86.81	4.47	0.95
Denmark	2001	95.99	90.91	5.08	0.95
Spain	1996	89.21	84.48	4.74	0.95
Romania	2004	80.38	75.82	4.56	0.94
Sweden	1998	88.40	83.33	5.07	0.94
Romania	1996	91.18	85.65	5.53	0.94
Taiwan	2004	91.24	85.34	5.90	0.94
Germany	1998	92.34	85.94	6.40	0.93
Spain	2004	89.23	82.85	6.38	0.93
Hungary	2002	82.67	76.34	6.32	0.92
Philippines	2004	86.49	79.79	6.70	0.92
Czech Republic	1996	89.44	81.68	7.76	0.91
Canada	2004	90.80	81.82	8.98	0.90
Taiwan	1996	91.67	82.18	9.49	0.90
Lithuania	1997	90.00	80.68	9.32	0.90
Czech Republic	2002	73.86	65.80	8.05	0.89
Belarus	2001	86.04	76.17	9.87	0.89
Ukraine	1998	75.02	66.38	8.64	0.88
Republic of Korea	2000	86.36	76.22	10.14	0.88
USA	2004	78.52	68.60	9.92	0.87
New Zealand	2002	83.75	72.62	11.13	0.87
Portugal	2005	81.35	70.16	11.19	0.86
Finland	2003	80.62	68.50	12.13	0.85

Norway	1997	85.91	72.89	13.02	0.85
Canada	1997	84.92	71.86	13.05	0.85
United Kingdom	1997	83.03	70.26	12.77	0.85
Norway	2005	89.66	75.74	13.92	0.84
France	2002	79.34	66.67	12.67	0.84
Ireland	2002	85.33	71.62	13.72	0.84
Bulgaria	2001	78.88	66.08	12.80	0.84
Hong Kong	2000	57.17	47.69	9.47	0.83
Russia	1999	78.95	65.55	13.40	0.83
Spain	2000	80.62	66.31	14.31	0.82
Slovenia	2004	77.35	63.21	14.13	0.82
Israel	2006	80.89	65.71	15.17	0.81
Switzerland	2003	73.96	59.69	14.27	0.81
Croatia	2007	81.59	64.94	16.65	0.80
Republic of Korea	2004	79.00	62.46	16.54	0.79
Slovenia	1996	75.79	59.59	16.21	0.79
Finland	2007	83.22	65.04	18.17	0.78
Taiwan	2001	82.44	64.37	18.07	0.78
Switzerland	2007	68.52	53.42	15.10	0.78
Norway	2001	82.83	64.49	18.34	0.78
Hungary	1998	71.56	55.70	15.86	0.78
Russia	2004	78.80	61.00	17.80	0.77
USA	1996	76.35	57.77	18.58	0.76
Republic of Korea	2008	64.72	48.82	15.91	0.75
Portugal	2002	71.15	52.96	18.19	0.74
Poland	2001	58.05	42.77	15.27	0.74
Belarus	2008	68.60	50.54	18.06	0.74
Japan	2007	85.20	61.11	24.09	0.72
Japan	2004	86.19	61.73	24.46	0.72
Poland	1997	56.58	39.26	17.31	0.69
Japan	1996	82.61	52.94	29.66	0.64

Figur 4.9. Valdeltagande bland unga under 30 och nöjdhet med demokratin, CSES.

Figur 4.10. Valdeltagande bland unga under 30 och attityd till "Vem man röstar på spelar roll", CSES.

4.5. Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan man säga att resultaten undersökningar av politiskt deltagande visar en rätt så ljus bild av ungas relation till politik och demokrati. Unga är förvisso mindre aktiva i partier och röstar i lägre utsträckning än medborgare i allmänhet, men så gjorde även unga i tidigare generationer. Mätningarna från ICCS visar också att det inte finns någon nedgång i skolungdomars intentioner till framtida politiskt deltagande under de senaste 10 åren. Sett ur ett längre perspektiv sjunker dock partimedlemskap, men minskningen tycks ha bromsats upp. Inte för någon av de övriga indikatorer ser vi någon rejäl försämring bland dagens ungdomar jämfört med den förra generationens ungdomar.

5. Diskussion och slutsatser

I den här rapporten har vi gått igenom befintliga data om unga svensks attityder och beteenden i relation till demokratin. Vi har tittat på detaljerade undersökningar av unga medborgare, jämfört unga svenskar i dag med äldre medborgare, jämfört med tidigare generationer när de var ungdomar, jämfört ungdomar med olika utbildningsnivå och vi har gjort jämförelser med andra länder.

Den bild som framkommer är varken entydigt negativ eller positiv utan splittrad. Farhågor om att ungdomsgenerationen överlag skulle ha tappat sin tilltro till demokratin bekräftas inte. Men bilden är inte heller entydigt positivt, på vissa indikatorer visar ungdomsgenerationen lägre nivåer av stöd och engagemang för demokratin än vad man idealt sett hade kunnat önska.

Å ena sidan visar unga högt stöd för demokratin på flera indikatorer, de är minst lika intresserade av politik som tidigare generationer och har höga värden på flera viktiga indikatorer i internationella jämförelser så som politiskt förtroende och valdeltagande. För de indikatorer som vi har långa tidsserier på är det inom få områden som ungdomar visar en stadigt negativ utveckling. Engagemang i politiska partier och partiidentifikation är dock undantag från denna regel och utgör sådana områden där ungdomar i ett längre perspektiv visar minskade nivåer jämfört med äldre generationer. Däremot finns det få relevanta skillnader mellan de som är födda efter mitten av 70-talet jämfört med de som är födda på sent 60-tal och tidigt 70-tal.

Vad det gäller politiskt deltagande visar data från IEA:s mätningar att ungdomar inte har fått lägre intentioner att delta i politiken under perioden 1999 till 2009, snarare har det intentioner till deltagande ökat något. Vad det gäller valdeltagande står sig unga svenskar väl i internationella jämförelser.

Men å andra sidan visar också resultaten alarmerande låga nivåer i ungdomars värderingar gällande demokrati i olika mätningar. I första hand gäller detta World Values Survey som bland annat visar att en icke oansenlig del av de unga kan tänka sig auktoritärt styre i Sverige och också kan tänka sig att sälja sina röster. I resultaten från ICCS-mätningen visar ungdomar relativt lågt stöd för rättsstatens principer och vissa andra demokratiska grundvärden.

Hur kan man då förklara dessa tillsynes motstridiga resultat? Det kan vara så att vissa aspekter av ungdomars stöd för demokratin fortfarande är högt, så som deltagande i val och politiskt förtroende, medan stödet inom andra områden minskar, så som parti-engagemang och vissa demokratiska värderingar. Vad som kan förklara dessa motstridiga processer vet vi idag inte och därför behövs mer forskning inom området. En förklaring till resultaten kan ha att göra med hur mätningarna är gjorda. När det gäller ICCS-mätningen tror vi att frågebatteriet om demokrativärden kan lida av en något som kallas automatiskt rätlinje-svarande (straight-lining).

Det vill säga att när man börjar kryssa för svarsalternativet i exempelvis den vänstra kolumnen tenderar man att fortsätta kryssa i den kolumnen ”av bara farten”, även om det egentligen inte avspeglar ens attityder.

Hur ser då våra handlingsrekommendationer ut för att utforma undersökningar som kan ge en bättre bild av ungdomars förhållande till demokratin? För det första behövs långsiktighet, kontinuitet och uthållighet när det gäller att bevaka hur grundläggande värderingar kring rättsstat och demokrati utvecklas över tid. Vi kommer exempelvis aldrig att kunna jämföra de alarmerande resultat om röstköp som visade sig i WVS-undersökningen med vad ungdomar ansåg om motsvarande fråga för tjugo eller trettio år sedan. Om vi hade haft sådana data hade vi kunnat göra bättre analyser av utvecklingen av medborgares demokratiska attityder. För att inte information ska gå förlorad på ett motsvarande sätt i framtiden är det viktigt att man kontinuerligt fortsätter att undersöka ungdomars attityder till demokratin. Det är också viktigt att inte stirra sig blind på ungdomsgruppen och bara undersöka dessa. Äldre medborgare behöver också inkluderas i undersökningarna för att kunna utgöra en jämförelsepunkt och möjliggöra analyser av generations-, period- och livscykeleffekter.

Undersökningar bör också inkludera olika varianter av frågor som mäter demokratistöd i samma undersökning för att kunna avgöra i vilken mån resultaten är påverkade av frågekonstruktionerna, enkätdesign och urval. Helst skulle detta också kombineras med kvalitativ forskning som kan ge ett bättre svar på hur ungdomar resonerar om demokrati och politik. Hur resonerar de kring demokratiska värderingar och hur motiverar de sin syn på demokrati och politik? Om dessa frågor vet vi förvånansvärt lite.

Vi har här presenterat en bred översikt från de senaste undersökningarna om ungdomars relation till demokratin. Vårt bästa svar på frågan om hur det ligger till med ungdomars relation till demokratin är varken entydigt svart eller vitt utan någonstans där emellan. Vi har besvarat flera centrala frågor, men som ofta har också resultaten väckt nya frågor. Givet den motstridiga bilden som här framkommer finns ett behov av framtida forskning som kan besvara frågorna som denna rapport aktualiserat.

6. Referenser

- Amnå, E., Ekström, M., Kerr, M. & Stattin, H. (2009). *Political socialization and human agency. The development of civic engagement from adolescence to adulthood.* Statsvetenskaplig Tidskrift 2009, årg 111.
- Amnå, E., Kokkonen, A., Persson, M. & Stattin, H. (2011). "Unga svenskars stöd för demokrati är grundmurat." Dagens Nyheter, DN Debatt, 2011-06-28.
- Blais, A., E. Gidengil, N. Nevitte & R. Nadeau. (2004). Where does turnout decline come from? *European Journal of Political Research* 43(2), 221–236.
- Ekman, J., & Zetterberg, P. 2010. "Svenska 14-åringars medborgarkompetens. En analys av elevenkäten i ICCS-undersökningen." I Skolverkets Analysrapport till 345, *Skolor som politiska arenor: Medborgarkompetens och kontrovershantering.* Stockholm: Fritzes.
- Flanagan, C., A. Finlay, L. Gally, T. Kim. (2012). "Political Incorporation and the Protracted Transition to Adulthood: The Need for New Institutional Inventions." *Parliamentary Affairs*. 65: 29–46
- Franklin, M. (2004). *Voter turnout and the dynamics of electoral competition in established democracies since 1945.* New York: Cambridge University Press.
- Henn, M., M. Weinstein and D. Wring. (2002). "A Generation Apart? Youth and Political Participation in Britain." *British Journal of Politics and International Relations*. 4. 167-192.
- Highton, B. & Wolfinger, R. E. (2001). The first seven years of political life cycle. *American Journal of Political Science*, 45: 202–209.
- Holmberg, S. & Oscarsson, H. (2004). *Väljare: svenskt väljarbete- ende under 50 år.* Stockholm: Norstedts juridik.
- Inglehart, Ronald & Welzel, Christian (2005). *Modernization, cultural change, and democracy: the human development sequence.* New York: Cambridge University Press
- Jennings, M. K., Stoker, L. Bowers, J. (2009). Politics Across Generations: Family Transmission Reexamined. *Journal of Politics*, 71: 782-799.
- Johansson, S. (2007). *Dom under trettio, vem bryr sig och varför? Ungdomars värderingar och politiska deltagande.* Göteborgs universitet: Centrum för forskning om offentlig sektor (CEFOS).

- Lindberg, S. (2011). "Demokrati inte så viktigt för dagens unga svenskar." Dagens Nyheter, DN Debatt, 2011-06-03.
- Linderberg, S & Svensson, R. (2012). *Rösträtt till salu: det nya hotet mot demokratin*. Stockholm: Atlas/Premiss.
- Milner, H. (2010). *The Internet Generation: Engaged Citizens or Political Dropouts*. Medford: Tufts University Press.
- Norris, P. (2002). *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*, New York: Cambridge University Press.
- Nuendorf, A., Smets, K. & Garcia-Albacete, G. M. (2013). Homemade citizens: The development of political interest during adolescence and young adulthood. *Acta Politica*.
- Olofsson, Jonas. (2012). *Ung i demokratin*. Statistiska centralbyrån.
- Oscarsson, H. (2002). *Spår i framtiden. SOM-rapport 28*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Oscarsson, Henrik & Mikael Persson. (2010). "Unga väljare i Sverige 1956–2006" In Wohlgemuth, Daniel (ed) *FOKUS10: En analys av ungas inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Persson, Mikael. (2012). "Does Type of Education Affect Political Participation? Results From a Panel Survey of Swedish Adolescents." *Scandinavian Political Studies* 35: 198-221.
- Persson, M. Wass, H & Ocsarsson, H. (2013). "Factors Accounting for Generational Effect in Turnout in the Swedish Parliamentary Elections 1960–2010." *Scandinavian Political Studies*. 26(3): 249-269.
- Phelps, E. (2004). *Young Citizens and Changing Electoral Turnout 1964–2001*. The Political Quarterly 75(3). Pp. 238–248.
- Phelps, E. (2005). *Young Voters at the 2005 British General Election*. The Political Quarterly 76(4). Pp. 477–482.
- Sears, D. O. & Funk, C. L. (1999). 'Evidence of the Long-term Persistence of Adults' Political Predispositions', *Journal of Politics*, 61: 1–28.
- Stolle, D., Hooghe, M. and Micheletti, M. (2005). "Politics in the supermarket: Political consumerism as a form of political participation" *International Political Science Review* 26: 245-270.
- Phelps, E. (2012). "Understanding Electoral Turnout Among British Young People: A Review of the Literature." *Parliamentary Affairs* 65: 281-299.
- Quintelier, E. (2007). "Differences in political participation between young and old people." *Contemporary Politics*. 13: 165-180.
- van der Eijk, C. & Franklin, M. (2009). *Elections and Voters*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wass, H. (2008). *Generations and turnout. Generational effect in electoral participation in Finland*. *Acta Politica* 35. Helsinki: Department of Political Science, University of Helsinki.
- Verba, S., Schlozman, K.L., & Brady, H. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Cambridge: Harvard University Press.

Wolfinger, R.E., & Rosenstone, S.J. (1980). Who votes? New Haven: Yale University Press.

Zukin, C., Keeter, S., Andolina, M., Jenkins, K. & Delli Carpini, M. X. (2006). A New Engagement? Political Participation, Civic Life, and the Changing American Citizen. Oxford: University press

Ungas förhållande till demokratin

Rapporten presenterar en forskningsöversikt och en analys av befintliga data som rör ungas förhållande till demokratin. Fokus ligger på svenska ungdomars stöd för demokratin. Rapporten undersöker också om stödet för demokratin bland unga har förändrats över tid, vilka skillnader som finns jämfört med ungdomar i andra länder och vilka skillnader som finns inom gruppen unga.

Upplysningar om innehållet
Lotta Liedberg, lotta.liedberg@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2013
ISBN/Beställningsnummer: 978-91-7585-026-9
Text: Staffan I. Lindberg, Mikael Persson

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se. ISBN/Beställningsnummer: 978-91-7585-026-9